

16+

Прынцыповы
крытык Бярозкін
стар. 5

Выбар летняга
чытання ў часопісах
стар. 6

Як становяцца
легендамі балета
стар. 14

Усе кветкі ліпеня

Сцякаюцца ў летні Амфітэатр Віцебска людзі, нясуць кветкі — і садовыя, і нават палявыя. Тут не бывае лішніх ці няважных кветак, ведаюць артысты, што з'ехаліся да адкрыцця «Славянскага базару ў Віцебску».

Урачыста ўздываецца сцяг фестывалю — адлік пайшоў. Марафон на некалькі дзён (але тут няма падзелу на прамежкі сутак — ёсць адзіны фестывальны час), дзе кожная падзея стварае агульны вянок. Фанфары духавых інструментаў, рытмічныя гукі бубнаў: у гэтыя дні галоўная культурная пляцоўка краіны (і, магчыма, не адной) вось тут. Учора на галоўнай сцэне фестывалю адбылося яго ўрачыстае адкрыццё. Але наперадзе столькі падзей і інтрыг, якія трэба пражыць-перажыць. І дзе ж ты бярэш столькі імпульсу, Віцебск?..

Фота з архіва БелТА.

Значна больш!..

Якія змены чакаюць Нацыянальную літаратурную прэмію?

Павелічэнне памеру грашовой ўзнагароды павінна падкрэсліць яе высокі статус, спрыяць якасці твораў і з'яўленню новых імёнаў паэтаў, пісьменнікаў, публіцыстаў.

Акіэнты тыдня:

краіна

Свята. Сувязь народаў Беларусі, Расіі ды Украіны заўсёды будзе вышэйшая за любыя палітычныя інтарэсы і амбіцыі. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў гэта падчас свята «Купалле» («Александрыя збірае сяброў»). Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што фестываль праходзіць пад знакам дружбы народаў. Ён так і задумаўся — як свята, якое аб'ядноўвае сусядзяў. «Мы рады сустрэцца святоточную ноч разам. Упэўнены, што купальскія агні, запаленыя ў гэтыя дні, стануць сімвалам шанавання нацыянальных традыцый, нашага адзінства, з'яднанасці і пераемнасці ўсіх пакаленняў. Паклічуць беларусаў на іх малую радзіму, нагадаюць пра родных людзей, сагрэюць сэрцы добрымі ўспамінамі», — адзначыў Аляксандр Лукашэнка.

Даніна павагі. Прэзідэнт Беларусі накіраваў спачуванне ў сувязі са смерцю беларускага дзяржаўнага дзеяча Мікалая Дземянца. «Пайшоў з жыцця выдатны дзяржаўны дзеяч, сапраўдны патрыёт, адданы роднай Беларусі. Мікалай Іванавіч Дземянцей прайшоў дастойны працоўны шлях ад простага працаўніка вёскі да значнага палітычнага дзеяча», — гаворыцца ў спачуванні. «Светлая памяць і бясконца ўдзячнасць яму за прыклад самаадданага служэння Айчыне», — падкрэсліў кіраўнік дзяржавы.

Юбілей. Прэзідэнт Беларусі павіншаваў народную артыстку СССР Тамару Сіняўскую з днём нараджэння. «Дзякуючы ўнікальнаму таленту, найвышэйшаму прафесіяналізму і артыстызму, Вы сталі адной з выдатных спявачак сучаснасці, дасягнулі сапраўдных вяршынь майстэрства. Ваша творчасць пакарыла сэрцы мільёнаў прыхільнікаў у свеце», — гаворыцца ў віншаванні. Днямі Прэзідэнт павіншаваў з днём нараджэння народную артыстку РСФСР Зінаіду Кірыенку. «Бездакорнае акцёрскае майстэрства, асабістае абаянне і шчырасць дазволілі Вам стварыць у кінематографіе чудаўныя жаночыя вобразы, якія палюбіліся шматлікім прыхільнікам», — адзначана ў віншаванні. Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што беларускія гледачы высока цэняць творчасць актрысы.

Стасункі. У чэрвеньскім нумары штотомесячнага часопіса «Кітай» на рускай мове размешчана інтэрв'ю старшыні Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Міхаіла Мясніковіча, які сустракаўся з кітайскімі журналістамі падчас прэс-тура, арганізаванага Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь для прадстаўнікоў кітайскіх СМІ. Часопіс выпускаецца кітайскім выдавецтвам «Жэньмінь хуабай» пры Упраўленні па справах выдання і распаўсюджвання літаратуры на замежных мовах КНР. Заснавальнік часопіса — Кітайская міжнародная выдавецкая карпарацыя. У выданні шмат увагі ўдзяляецца пытанню культуры, гісторыі, турыстычных магчымасцяў і прыроды.

Віцебск. Юбілейны выставачны праект БелТА «Імгненні стагоддзя» прэзентаваны ў канцэртнай зале «Віцебск» у межах Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску». Падчас адкрыцця фотаавыстаўкі старшыня Віцебскага аблвыканкама Мікалай Шарснёў павіншаваў Беларускае тэлеграфнае агенцтва з юбілеем і ўручыў генеральнаму дырэктару Ірыне Акуловіч падзяку за значны ўклад у асвятленне сацыяльна-эканамічнага і грамадска-палітычнага жыцця Віцебскай вобласці.

Кінапраект. Падрыхтоўчы этап да здымак фільма пра Янку Купалу пачаты на «Беларусьфільме», паведзіў начальнік аддзела маркетынгу, рэалізацыі і рэкламы нацыянальнай кінастудыі Юрый Ігруша. Праходзіць кастынг беларускіх акцёраў для галоўных і эпизадных роляў у фільме пад рабочай назвай «Пакуль будзе неба». Плануецца зняць 4-серыйны ігрыш фільм і кінаверсію. Гістарычная драма расказвае пра асноўныя вехі жыццявага і творчага шляху паэта, што супаў з найбольш трагічнымі падзеямі XX стагоддзя. Кінапраекту прысвоены статус нацыянальнага фільма. Яго плануецца завяршыць да канца 2019 года.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

Нацыянальная літаратурная прэмія:

ЗНАЧНА БОЛЬШ!..

Якія змены адчуюць сёлета намінанты?

У ліпені скончыўся прыём заявак на Нацыянальную літаратурную прэмію. Колькасць прэтэндэнтаў на літаратурную ўзнагароду расце: сёлета на разгляд экспертнай камісіі паступіла 58 кніг. Але названыя іменны ўдзельнікаў конкурсу 2018 года — не галоўная навіна. Выйшла новая пастанова аб парадку правядзення прэміі, дзе прапісаныя прынцыповыя адрозненні ад арганізацыі папярэдніх гадоў.

Начальнік упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, старшыня экспертнай камісіі Нацыянальнай літаратурнай прэміі Алена Паўлава паведаміла, што 20 чэрвеня 2018 года Саветам Міністраў Рэспублікі Беларусь прынятая пастанова № 468 «Аб зацвярджэнні палажэння аб парадку правядзення Рэспубліканскага конкурсу «Нацыянальная літаратурная прэмія». Гэтая пастанова амаль па ўсіх пунктах паўтарае папярэднюю, але ўнесеныя і прынцыповыя змены. Так, самае значнае для ўдзельнікаў адрозненне — гэта грашовы памер прэміі. Калі раней літаратары атрымлівалі ўзнагароду ў 30 базавых велічынь у намінацыях «Лепшы твор (зборнік твораў) паэзіі», «Лепшы твор прозы», «Лепшы твор драматургіі», «Лепшы твор публіцыстыкі», «Лепшы твор літаратурнай крытыкі і літаратуразнаўства», «Лепшы твор для дзяцей і юнацтва» і 15 базавых велічынь у намінацыі «Лепшы дэбют», то цяпер грашовае вызначэнне прэміі павялічылі да 100 базавых велічынь у 6 асноўных катэгорыях і да 50 базавых велічынь для дэбютантаў.

Змяніўся і тэрмін прыёму заявак. Экспертнай камісіі і прафесійнаму журы было цяжка працаваць па папярэднім раскладзе: калі заяўкі на конкурс прыходзілі да 1 ліпеня, эксперты мелі толькі два месяцы на азнаямленне з творами, а ў журы, дзе праца пачыналася толькі пасля работы камісіі, увогуле амаль не заставалася часу на прыняцце выніковага рашэння. З улікам гэтых абставінаў у новай пастанове дакументы на ўдзел прапанавалі прымаць да 1 красавіка, каб камісія спакойна чытала работы.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Журы пачне разглядаць кнігі з сярэдзіны чэрвеня, а пераможцаў конкурсу назавуць ужо на пачатку жніўня. Нягледзячы на новыя тэрміны, свае прэміі фіналісты будуць атрымліваць падчас Дня беларуска-

га пісьменства, які гэтым разам ладзіцца 2 верасня ў горадзе Іванава Брэсцкай вобласці. Сёлета камісія і журы працуюць у адпаведнасці з тэрмінам, прадугледжаным правіламі мінулых гадоў (новая пастанова з'явілася толькі напрыканцы чэрвеня), але грашовую прэмію пераможцы атрымаюць згодна з палажэннем 2018 года.

Нацыянальная літаратурная прэмія становіцца для беларусаў больш адкрытай: калі ранейшая інструкцыя не прадугледжвала абавязковай публікацыі даных, то новая пастанова абавязвае арганізатараў друкаваць спіс кніг, якія паступілі на конкурс, на афіцыйным сайце Міністэрства інфармацыі Беларусі і ў СМІ (газета «Літаратура і мастацтва»).

У іншых важных пунктах інструкцыя аб парадку арганізацыі і правядзення конкурсу, з якой можна азнаёміцца на сайце Міністэрства інфармацыі Беларусі, застаецца нязменнай. На Нацыянальную літаратурную прэмію маюць права прэтэндаваць усе паэты і празаікі, незалежна ад іх прыналежнасці да пісьменніцкіх арганізацый. Заяўкі прымаюцца як ад фізічных асоб, так і ад арганізацый. Галоўнае — надрукаваць варты твор і правільна аформіць заяўку.

— Прэтэндэнты на Нацыянальную літаратурную прэмію павінны вельмі адказна ставіцца да ўмоў конкурсу, — адзначае начальнік упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь Алена Паўлава. — Камісія не дапускае да ўдзелу кнігі, якія парушаюць патрабаванні з інструкцыі. Парушэнні сустракаюцца розныя: нехта дасылае на конкурс кнігі, што выйшлі не ў азначаныя ўмовамі прамежак часу (сёлета гэта публікацыі з 1 студзеня па 31 снежня 2017 года), хтосьці прыносіць кнігу без патрэбных дакументаў ці, наадварот, прадстаўляе ўсе адпаведныя паперы, але не далучае для камісіі сам твор (у інструкцыі прапісаны абавязковыя два асобнікі). Нацыянальная літаратурная прэмія — прэстыжны рэспубліканскі конкурс, і камісія звяртае ўвагу на адказнае стаўленне ўдзельніка да правілаў. Калі на конкурс паступае не проста кніга з заявай, а далучаецца яе кароткае апісанне, звесткі пра аўтара, водгукі на мастацкі твор у прэсе ды іншыя даныя, то такога прэтэндэнта на перамогу адразу разглядаюць як сур'ёзнага аўтара.

Журы рэспубліканскага конкурсу «Нацыянальная літаратурная прэмія — 2018» таксама складаецца з сур'ёзных экспертаў. Гэтым разам прысуджаць прэмію будучы член Прэзідыума і Праўлення грамадскага аб'яднання «Саюз пісьменнікаў Беларусі», прафесар, доктар філалагічных навук Іван Саверчанка (сустаршыня журы); першы намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Павел Лёгкі (сустаршыня журы); першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах; член Прэзідыума і Праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Алесь Бадак; член Прэзідыума і Праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, галоўны рэдактар часопіса «Вясёлка» Уладзімір Ліпскі; член Прэзідыума і Праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, лаўрэат першай Нацыянальнай літаратурнай прэміі Уладзімір Саламаха; член Прэзідыума і Праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі Георгій Марчук; член Саюза пісьменнікаў Беларусі Алег Ждан; начальнік упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь Алена Паўлава.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

13 ліпеня — 80 гадоў з дня нараджэння Юрыя Марухіна (1938—2001), кінааператара, рэжысёра, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

14 ліпеня 60-годдзе святкуе Аляксандр Аляшкевіч, пісьменнік.

15 ліпеня — 80 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Шабаліна (1938—2013), публі-

цыста, празаіка, заслужанага дзеяча культуры БССР.

15 ліпеня — 80 гадоў з часу стварэння Дзяржаўнага тэатра лялек Рэспублікі Беларусь.

17 ліпеня — 130 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Вазнясенскага (1888—1966),

беларускага і расійскага літаратуразнаўца.

18 ліпеня — 100 гадоў з дня нараджэння Івана Шастаналава (1918—1993), жывапісца.

18 ліпеня — 85 гадоў з дня нараджэння Людмілы Ганэставай (1923—2009), спявачкі, заслужанай артысткі БССР.

19 ліпеня 70 гадоў святкуе Ірына Маліца, жывапісец.

эксперты вызначаюць прэтэндэнтаў

Спіс аўтараў, твораў і ўстаноў, якія прадставілі заяўкі на Нацыянальную літаратурную прэмію ў 2018 годзе

Аўтар	Назва твора	Установа, якая прадстаўляе
Намінацыя «Лепшы твор (зборнік твораў) паэзіі»		
Святлана Быкава	«Обретение свобо-ды»	Мінскае абласное аддзяленне СПБ
Уладзімір Рунцэвіч	«Пасля сябе пакіну дабрню»	Мінскае абласное аддзяленне СПБ
Аляксандр Атрушкевіч	«Перо кукушки»	Гомельскае абласное аддзяленне СПБ
Валерый Вятошкін, Ніна Шклярова	«Собеседники души»	Гомельскае абласное аддзяленне СПБ
Надзея Парчук	«Свято няскоранай души»	Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ
Міхась Башлакоў	«Далеч вячэрняя»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ, ВРУП «Народная асвета»
Мікола Шабовіч	«Маладыя мроі мала-дога лета»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ
Казімір Камейша	«Высокі бераг»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ
Ала Чорная	«Фонарь»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ
Змітрок Марозаў	«Храм»	Асабіста
Мікола Мятліцкі	«Прысутнасць»	ВРУП «Мастацкая літаратура»
Галіна Загурская	«У месяцовым перла-мутры»	Віцебскае абласное аддзяленне СПБ

Намінацыя «Лепшы твор для дзяцей і юнацтва»		
Генадзь Аўласенка	«Колькі колераў у лета?»	Секцыя дзіцячай літаратуры СПБ
Анатоль Зэкаў	«Птушыныя арэлі», «Адна сям'я — ад А да Я»	Секцыя дзіцячай літаратуры СПБ
Алег Ждан-Пушкін	«Вы еще будете гор-диться нами»	Секцыя дзіцячай літаратуры СПБ, РВУ «Выдавецкі дом “Звязда”»
Надзея Дзмітрыева	«Сюрприз от сестрич-ки»	Гомельскае абласное аддзяленне СПБ
Ганна Атрошчанка	«Казачны ласунак»	Гомельскае абласное аддзяленне СПБ
Кацярына Мядзведзева	«Разламашкі майстра Люфта»	Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ
Мікола Бусько	«У бары жывуць сябры»	Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ, ВРУП «Мастацкая літаратура»
Канстанцін Нілаў	«Тайны Сиреневого оврага»	Асабіста
Яўген Хвалеі	«Прынцэса тусоўкі»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ
Вольга Нікольская	«Похищение шедевра, или Новые приключе-ния агентов “КолбаФирЖик”»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ, РВУ «Выдавецкі дом “Звязда”»
Эльвіра Вашкевіч	«Жизнь и приключе-ния Белой жабки»	ВРУП «Народная асвета»
Ніна Галіноўская	«Вясёлая пясочніца»	ВРУП «Мастацкая літаратура»
Валянціна Шапавалава	«Детям о налогах. Сказочные истории в двух частях»	Асабіста
Надзея Ясмінска	«Восковой волшеб-ник, или Сказка стучится в дверь»	Асабіста

Намінацыя «Лепшы твор драматургіі»		
Георгій Марчук	«Свято вышыні. П'есы»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ, РУП «Беларусь»
Фёдар Палачанін	«Ці так жывём?»	Докшыцкая цэн-тральная бібліятэчная сістэма
Фёдар Палачанін	«Галалёд»	РУП «Беларусь»

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

13 ліпеня — на сустрэчу з пісь-меннікамі ў межах акцыі «Лета з добрай кнігай» у кніжную краму «Дружба» (13.00).

Магілёўскае абласное аддзялен-не СПБ запрашае:

19 ліпеня — на медыявернісаж «Кніжная галактыка» з Міко-лам Леўчанкам у бібліятэку № 49 мікрараёна Быхаў-1 (11.00).

Намінацыя «Лепшы твор публіцыстыкі»		
Мікалай Смірноў	«Второй фронт»	Мінскае абласное аддзяленне СПБ
Уладзімір Ягорачаў	«Сдувая пыль с исто-рий»	Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ
Мікола Давідовіч	«Падрэзанае крыло»	Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ
Анатоль Дзенісейка	«Письмо потомкам. 77 узелков на память»	Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ
Анатоль Бярнацкі	«Тайная жизнь гениев», «Шпионские уловки»	Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ
Зінаіда Дудзюк	«Пара высокага сонца»	Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ
Юрый Татарынаў	«Старосветская Бела-русь»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ
Уладзімір Тулінаў	«Октябрь — Великий и ужасный»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ
Міхась Шыманскі	«На доброй зямлі»	ВРУП «Мастацкая літаратура»
Валерый Марчанка	«Афганский разлом. Истоки мирового тер-роризма»	Віцебскае абласное аддзяленне СПБ

Намінацыя «Лепшы твор прозы»		
Антон Параскевіч	«Валуны родной стороники»	Віцебскае абласное аддзяленне СПБ
Славамір Антановіч	«Диверсант Ста-лина»	Асабіста
Аляксандр Атрушкевіч	«Петля Мёбиуса»	Гомельскае абласное аддзяленне СПБ
Аляксандр Джад	«Одноклассники»	Гомельскае абласное аддзяленне СПБ
Уладзімір Гаўрыловіч	«Палешукі»	Гомельскае абласное аддзяленне СПБ
Яўген Калашнікаў	«Шука тоже хочет жить»	Гомельскае абласное аддзяленне СПБ
Аляксандр Валковіч	«И тогда спроси свою печаль»	Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ
Валерый Чудаў	«Наше славное былое»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ
Васіль Шырко	«Нязваны госць»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ
Ганад Чарказян	«Багровый закат»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ
Валерый Казакоў	«Тень Гоблина»	ВРУП «Мастацкая літаратура»
Мікалай Ільінскі	«Путь во времени»	РУП «Беларусь»
Анатоль Крэйдзіч	«Хуліган»	СШ № 4 г. Іванава

Намінацыя «Лепшы твор літаратурнай крытыкі і літаратуразнаўства»		
Расціслаў Бензярук	«Лірычны поўдзень»	Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ
Зінаіда Драздова	«Маляўнічая сіла слова»	Інстытут мовы і літа-ратуры НАН Беларусі
Іван Штэйнер	«Смех зь больстцю смешан'ў будеть: смехавыя традыцыі Рэнесансу ў сатырыч-най літаратуры XX стагоддзя»	УА «Гомельскі дзяр-жаўны ўніверсітэт імя Ф. Скарыны»

Намінацыя «Лепшы дэбют»		
Вікторыя Курбека	«Наш мир — это звезды»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ
Настасся Каротчыкава	«До минор»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ
Юлія Алейчанка	«Пад чароўным шкельцам»	Мінскае гарадское аддзяленне СПБ, РВУ «Выдавецкі дом “Звязда”»

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ глыбока смуткуе з прычыны смер-ці былога кіраўніка Саюза пісьменнікаў Расіі, вядомага літаратара Валерыя Міка-лаевіча ГАНІЧАВА і выказвае шчырыя спачуванні родным і бліжкім памерлага.

Люстэрка тыдня: свет
Знагоды святкавання 50-годдзя Букераўскай прэміі шляхам ад-крытага галасавання абралі лепшую кнігу за 50 гадоў. Уладальнікам «За-латой Букераўскай прэміі» стаў ка-надскі пісьменнік Майкл Андатжы з раманам 1992 года «Англііскі пацы-ент», па матывах якога ў 1996 годзе брытанскі рэжысёр Энтані Мінгела зняў аднайменны фільм, які атрымаў адразу дзевяць «Оскараў». Кніга Май-кла Андатжы абышла раманы «Воўчая зала» Хілары Мэнтал, «Лінкальн у бар-до» Джорджа Сондэрса, «У свабоднай дзяржаве» Відзіядхара Найпала, «Ме-сячны тыгр» Пенелопы Лайўлі.

Падчас чэмпіянату свету па футболе ў Расіі ўзрос не толь-кі продаж алкагольных напояў, але і кніг рускіх пісьменнікаў. Статыстыка сцвярджае, што часцей за ўсё турысты набываюць раман «Майстар і Марга-рыта»: з пачатку спаборніцтваў кнігі Міхаіла Булгакава разыходзяцца на 30% лепш. Актыўна бяруць і вядомыя ва ўсім свеце раманы «Яўгеній Анегін» Аляксандра Пушкіна, «Ганна Карэні-на» Льва Талстога і «Ідыёт» Фёдара Дастаеўскага. Заўзятары купляюць ма-стацкія кнігі на англійскай, іспанскай, італьянскай і нямецкай мовах, а так-сама звяртаюцца да карыснай перыё-дыкі: з кніжных паліц хутка знікаюць разнастайныя даведнікі.

Штогадовы міжнародны кіна-фэстываль ў Карлавых Варах прэзентаваў аматарам кіно не толькі прэм'ерныя карціны: падчас мерапры-емства прадэманстравалі новую пра-граму *ScriptBook*, якая пры дапамозе штучнага інтэлекту можа прагназаваць пракатныя рэйтынгі фільмаў. У асноўці тэставага задання сістэма прааналіза-вала 32 стужкі студыі *SonyPicture*, якія не мелі поспеху ў аўдыторыі, і параіла не выпускаць у пракат 22 з іх. Калі пра-грама *ScriptBook* стане папулярная на кінастудыях, яе дзейнасць можа ака-заць значны ўплыў на ацэнку сцэнары-яў да фільмаў.

Чэмпіянат свету па футболе закра-нуў і тэатралаў. Так, наведваль-нікі мюзікла «Тытанік» на сцэне Нотынгемскага тэатра ў Лондане сталі сведкамі сваркі паміж артыстамі і гле-дачамі. Дзве жанчыны, што сядзелі ў першым радзе партэра, вырашылі па-глядзець матч з удзелам зборнай Англіі на экране смартфона найпрост падчас спектакля. У адрозненне ад астатніх зацікаўленых у выніку матча гледачоў, якія перыядычна асцярожна правяралі ход гульні, гэтыя жанчыны дазволілі сабе нават крычаць на кожны забіты мяч. Брытанскія акцёры адмовіліся моўчкі цяпцець знявагу. Спачатку яны жэстамі папрасілі сябровак прыбраць тэлефон, а потым увогуле спынілі спек-такль. Адзін з артыстаў звярнуўся да жанчын і назваў іх самымі недасведча-нымі гледачамі з усіх, перад кім ён меў няшчасце выступаць. Адміністрацыя тэатра стала на бок акцёраў і нагадала, што на ўваходзе ў залу ўсіх наведваль-нікаў прасілі адключыць мабільныя тэлефоны.

Брытанскую экзаменацыйную камісію OCR (*Oxford, Cambridge and RSA Examinations*) аштрафавалі на 175 тысяч фунтаў (231 тысячу дола-раў) за блытаніну ў пытанні пра герояў трагедыі У. Шэкспіра «Рамза і Джуль-ета». Пытанне, якое выклікала столькі шуму, з'явілася ў экзамене па літарату-ры для брытанскіх старшакласнікаў і гучала так: «Як у трактоўцы Шэкспіра нянавісць Тыбальта да сям'і Капулеці ўплывае на заканчэнне п'есы?». Але Тыбальт — стрыечны брат Джульеты Капулеці. Відавочна, што ствараль-нікі тэста пераблыталі сем'і Мантэкі і Капулеці, а потым не заўважылі сваёй памылкі. У выніку экзаменацыйны білет не адпавядаў неабходным патра-баванням і прынёс камісіі OCR най-буйнейшы штраф, які калі-небудзь прызначалі ў такіх абставінах.

Агляд цікавінак ад Дар'і ЧАРНЯЎСКАЙ

ПІКНІК БЕЛАРУСКАГА СЛОВА

Калі раптоўна сярод гарачага лета неба засцілаюць свінцовыя хмары, уздымаецца шалёны вецер, прырода бушуе, раззлавана ці то на людзей, ці то на нешта сваё, невядомае, а ты ў дарозе, у чужым краі ў лёгкіх летніх строях, як вытрымаць, не змерзнуць, не прастудзіцца? Зусім проста. Трапіць да мілае сябрыны, дзе не толькі апрануць у цёплыя каптанікі, сагрэюць кавай-гарбатай, але створаць дзівосны свет цікавага сумоўя, дзе будуць гучаць цёплыя словы, вершы, песні. Усё гэта — у Краіне адкрытых акіяніцаў, на Беласточчыне, у знакамітай колісь Трасцяныцы, радзіме беларускага пісьменніка Віктара Стахвюка. Ужо пяты раз напрыканцы чэрвеня ладзіў ён у лесе, у незвычайным месцы з даўняю назваю Замак літаратурных сустрэч, якія назваў «Пікнік беларускага слова».

Краіна адкрытых акіяніцаў — праўда, прыгожа? Бо многія хаты (а ў большасці яны тут драўляныя) расчынілі свае вокны дзівоснымі каляровымі ўзорамі, глядзяць на свет, радуючыся жыццю. Гэта назва не проста выдумка тутэйшае інтэлігенцыі. Яна «ўзаконена», красуецца на дарожным знаку пры ўездзе ў Трасцянку. Журналістка Яна Запольская кажа, што прывезена гэтая краса на Беласточчыну з беганства. Магчыма. Але адкрытыя акіяніцы ўжо так даўно ўпрыгожваюць хаты, што сталіся адметнасцю краю.

Віктар Стахвюк вярнуўся ў родную Трасцянку, збудаваў хату, працуе на зямлі, упрыгожвае яе, садзіць дрэвы. Ужо цэлы лес шуміць, узгадваны рукамі гаспадары і ягонай мілай жонкі пані Альжбеты. Малады лес трэба яшчэ і паліць — праца жаночая. Тры гады рабіла гэта гаспадыня. А пасля касіць траву між маладых дрэўцаў даводзілася касою. Навучылася! Зараз косіць гаспадар. Трактарам. Праца паэтычная! Бо размаўляе з бусламі, птахамі, дрэвамі, кветкамі. А яны наашэптваюць яму гісторыі гэтай зямлі, падказваюць сюжэты будучых твораў. Віктар Стахвюк піша вершы, прозу, стварае мастацка-гістарычныя нарысы роднага краю. Прадстаўнік беларускіх пісьменнікаў Польшчы, актыўны ўдзельнік літаратурных імпрэз. А ладзяцца яны звычайна ва ўніверсітэце, дзе працуюць прафесары Галіна Тварановіч і Ян Чыквін. Вось жа, вырашыў аднойчы пісьменнік з Трасцяныкі слова літаратурнае перанесці ў шырайшы свет, у свой Замак. Вырашыў і зрабіў, бо Віктар — чалавек слова і справы. Запрашае пісьменнікаў, якія чытаюць свае творы, суседзяў, сяброў, што чакаюць такіх сустрэч як свята. Для людю тутэйшага, што жыве з працы рук сваіх, гэта магчымасць пачуць галасы творцаў з розных бакоў мяжы, далучыцца да мастацкага слова, паспяваць песні. Якія галасы ў сяброў Віктара! Не раскажаць. Гэта трэба пачуць.

Цікавыя мясцовыя паэтыкі Барбара Гаральчук, Лідзія Длугалэнска, госці з Беларусі паэтка Ірына Мацкевіч, пісьменнік Алесь Аркуш і іншыя парадкавалі слухачоў чытаннем твораў. Пісьменнікі абмяняліся новымі кнігамі, бо шануюць плён працы сваіх калег.

Доўга гучалі ў старажытным Замку размовы, несліся ў прастору гучныя спевы. Заўсёды будзе грэць маю душу згадка пра Краіну адкрытых акіяніцаў.

Альжбета КЕДА

Янка Купала ў дыялогу культур: на мове баскаў, чачэнскай, в'етнамскай, карэйскай...

Нацыянальная літаратура — фактар фарміравання нацыянальнай ідэнтычнасці: яднае людзей, абуджае свядомасць, дае штуршок дзяржаватворным працэсам, прадстаўляе краіну і народ. Мастацкае слова становіцца сродкам узаемапазнання розных культур і цывілізацый.

І менавіта тут на першы план выходзіць мастацкі пераклад, ад паўнаты і ўзроўню якога залежыць глыбіня і правільнасць ўзаемапаразумення, узаемаспасціжэння, той культурны дыялог, без якога немагчыма паўнаватарнае развіццё дыпламатычных, эканамічных адносін. Невыпадкава пісьменнікі выконваюць пачэсную ролю народных дыпламатаў.

Такім пасланцам сваёй Бацькаўшчыны неаднойчы станавіўся і першы народны паэт Беларусі Янка Купала. Ён не толькі актыўна займаўся перакладамі, але і ў сваёй грамадскай дзейнасці імкнуўся да наладжвання культурнага дыялогу беларусаў з іншымі народамі, выкарыстоўваў паездкі за межы роднага краю для папулярызацыі духоўных здабыткаў роднай культуры. У яго паэзіі адбіўся непаўторны свет Беларусі, які яшчэ пры жыцці творцы пачаў распаўсюджвацца і перастварацца ў новым культурным асяроддзі дзякуючы шматлікім перакладам.

Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы, місія якога — захаванне, вывучэнне і папулярызацыя спадчыны Купалы працягвае традыцыі, закладзеныя славытым Песняром, і імкнецца як мага шырай прадставіць паэтычны скраб беларусаў, пазнаёміць свет з асобай творцы, якога яшчэ пры жыцці справядліва назвалі прапрокам нацыянальнага адраджэння Беларусі.

У 2015 годзе ўзяў старт маштабны міжнародны выставачны праект «Янка Купала ў дыялогу культур», арыентаваны найперш на замежную аўдыторыю. Выстаўкі праекта не толькі фарміруюць першааснае ўяўленне пра асобу пісьменніка, яго творчасць, грамадскую дзейнасць, але і прадстаўляюць паэта як народнага дыпламата падчас яго замежных паездак і візітаў. У аснове тэматычных блокаў, якія рыхтуюцца для кожнай краіны, — вершы Янкі Купалы, перакладзеныя на мову той зямлі, дзе будзе экспанавана выстаўка.

Праект паспяхова рэалізоўваецца: ён экспанаваны ў Ізраілі ў г. Ашдод падчас адкрыцця памятнага знака ў гонар Янкі Купалы, у Эстоніі (Талін), Расіі (Масква, с. Пячышчы, Татарстан, Музей Янкі Купалы), Фінляндыі (Хельсінкі), Латвіі (Рыга), Літве (Вільнюс, Клайпеда), Польшчы (Варшава, Гайнаўка, Беласток), Украіне (Кіеў, Нікалаеў, Адэса, Канеў), Грузіі (Цхалтуба, Багдаці, Тбілісі), Францыі (Парыж), Сербіі (Бялград). Напрыканцы чэрвеня выстаўка «У краіну гор і бурных рэк», створаная ў рамках праекта, прадстаўлена ў Арменіі. Ідзе работа па падрыхтоўцы выставак для экспанавання ў Чэхіі, Аргенціне, Кітаі. Маштабны міжнародны праект ажыццяўляецца пры актыўнай падтрымцы дыпламатычных прадстаўніцтваў Рэспублікі Беларусь.

Не менш вядомая ў свеце і грамадска-культурная акцыя «Чытаем Купалу разам». Ужо ў 2013 годзе яна набыла міжнародны статус, калі яе ўдзельнікамі сталі паслы і прадстаўнікі большасці дыпламатычных

На 100+

місій, акрэдытаваных у Беларусі. Купалавы радкі па-беларуску і на мовах свету гучаць і падчас адкрыцця выставачных праектаў музея за межамі Беларусі. За апошнія гады добрай традыцыяй стала правядзенне музейнай акцыі з удзелам замежных дыпламатаў з нагоды Міжнароднага дня роднай мовы. Надзейным партнёрам і памочнікам музея Купалы ў гэтай справе выступае Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь.

Значнай падзеяй у міжнародным культурным жыцці стала і ажыццяўленне праекта «Славацкімі шляхамі Янкі Купалы» ў 2015 г. Праз 80 гадоў дэлегацыя беларускіх пісьменнікаў, журналістаў, дзеячаў культуры прайшла славацкім маршрутам савецкай дэлегацыі 1935 г., у складзе якой быў і народны паэт Беларусі. Падарожжа, якое з'яўляецца часткай маштабнага міжнароднага праекта Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы «Беларусь — Славакія. Дыялог культур», ініцыяванага музеем і Пасольствам Славацкай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь, мела далейшы працяг ў развіцці міжкультурнай камунікацыі. Яго ўдзельнікі атрымалі згоду ад мясцовых гарадскіх адміністрацый на ўшанаванне памяці беларускага паэта на славацкай зямлі мемарыяльнымі знакамі ў Браціславе, Піешчыхах, Модры, Святым Юры, і сёння музей паэта робіць практычныя захады па рэалізацыі гэтага праекта. Вынікам падарожжа стала і з'яўленне ў 2017 г. зборніка вершаў Янкі Купалы «А хто там ідзе?» на славацкай мове — першага асобнага выдання твораў беларускага класіка, дагэтуль прадстаўленага ў славацкім свеце толькі адзінкавымі перакладамі. Выданне ў рамках праекта «Беларусь — Славакія. Дыялог культур» падрыхтавана музеем сумесна з Саюзам славацкіх пісьменнікаў. Дырэктар музея Алена Ляшковіч — складальнік і аўтар пасляслоўя. Графічныя работы беларускіх мастакоў з музейных збораў сталі мастацкім аздабленнем кнігі. Куратарам выдання і адным з перакладчыкаў быў Марыян Серватка, пісьменнік і дыпламат, які ў 2008—2013 быў Паўнамоцным Паслом Славакіі на Беларускай зямлі. Сваю прадмову да кнігі Купалавых вершаў ён пачынае так: «Спачатку было слова, у Бібліі і ў культуры. І ў нас быў пераклад гэтага Слова»...

Музей стала выступае як ініцыятар і актыўны ўдзельнік выдавецкіх праектаў, якія прадстаўляюць творчую спадчыну Янкі Купалы на мовах свету. Сёлета ўбачыла свет кніга аднаго верша Янкі Купалы «А хто там ідзе?», выдадзеная выдавецтвам «Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі». Знакаміты твор пачалі перакладаць на іншыя мовы амаль адразу пасля яго публікацыі на стронках Купалавай «Жалейкі». Да стагоддзя з дня нараджэння паэта было падрыхтавана выданне, якое прадставіла верш на 82 мовах. У сучасным выданні гэты верш-гімн друкуецца ў перакладзе на 100 моў свету.

З'яўленню кнігі папярэднічала праца па збіранні перакладаў, якая актыўна вялася музеем яшчэ з 2012 года. На гэтым этапе музей неаднойчы звяртаўся за дапамогай да беларусаў замежжа (менавіта дзякуючы плённаму супрацоўніцтву з прадстаўніцтвамі беларускай дыяспары з'явіўся, напрыклад, пераклад верша на мову баскаў). Другой крыніцай атрымання перакладаў стала супрацоўніцтва з дыпламатычнымі прадстаўніцтвамі розных краін у Рэспубліцы Беларусь. Падтрымку праекту аказалі і пасольствы Рэспублікі Беларусь у краінах свету. Вялікі вопыт і майстэрства прадэманстравала выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя», прадставіўшы Купалаў верш-гімн у выглядзе кнігі, якая

з'яўляецца выдатным узорам паліграфічнага мастацтва.

Заслугоўваюць увагі і перспектывыныя выдавецкія праекты, ініцыятарам якіх з'яўляецца музей. Распачата падрыхтоўка да выдання зборніка Купалавай паэзіі на карэйскай мове. Пасол Рэспублікі Карэя ў Рэспубліцы Беларусь Кім Ёнг Хо, які стаў адным з удзельнікаў акцыі «Чытаем Купалу разам», адзначыў, што творы беларускага Песняра па рытміцы падобны да карэйскай паэзіі, а таму блізкія карэйскаму народу. Так нарадзілася ідэя перакласці вершы Купалы на карэйскую мову. У сакавіку 2018-га дырэктар музея Алена Ляшковіч наведла Сеул у рамках праграмы Карэйскага фонду для ганаровых гасцей мастацтва і культуры: адна з мэтаў праграмы — папулярызаваць карэйскую культуру ў свеце. Падчас візіту адбылася сустрэча з прэзідэнтам Інстытута літаратурнага перакладу Карэі Са Ін Кімам. Установа перакладае нацыянальныя творы на мовы свету і выдае замежную літаратуру на карэйскай. Была дасягнута дамоўленасць аб перакладзе выбраных вершаў Янкі Купалы на карэйскую мову. Праект двухбаковы — у Беларусі будуць выдадзены творы карэйскіх аўтараў. Выданне будзе ажыццёлена выдавецтвам «Мастацкая літаратура» пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Магчыма, ужо налета зборнік шэдэўраў патрыятычнай і інтымнай лірыкі беларускага Песняра на карэйскай мове пабачыць свет. А калі дазволіць паліграфічныя магчымасці, выданне аздабляць найлепшыя ўзоры беларускай кніжнай графікі з калекцыі музея: работы В. Шаранговіча, А. Кашкурэвіча, М. Басалыгі, Г. Паплаўскага. У сваю чаргу беларускія перакладчыкі і выдаўцы прадставяць узоры карэйскай літаратуры беларускім чытачам.

Фрагмент афішы да выстаўкі ў Арменіі.

Яшчэ адзін перспектывны праект — перавыданне санетаў Янкі Купалы на мовах свету, праца над якім распачата Міністэрствам інфармацыі ў супрацоўніцтве з музеем. Першае выданне ўбачыла свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў 2002 годзе. Санетарый быў перакладзены на 7 моў. У новым выданні колькасць моў павялічыцца: ужо сёння санеты перакладзены на сербскую, чувашскую, чачэнскую мовы. Дасягнута дамоўленасць аб перакладзе на армянскую, азербайджанскую, грузінскую, літоўскую, славацкую, італьянскую, в'етнамскую мовы. Дзякуючы падтрымцы Міністэрства інфармацыі з'яўляюцца новыя магчымасці шырока прадставіць творчую спадчыну першага народнага паэта Беларусі.

Слова Купалы пашырае сваю прысутнасць у свеце, і гэта істотны складнік у фарміраванні іміджу Рэспублікі Беларусь як сучаснай дзяржавы. Гэта плённы і творчы працяг Купалавай традыцыі, бо сваё паэтычнае пасланне беларускі Пясянр і Прарок адрасаваў «на свет цэлы».

Галіна ВАРОНАВА,
вучоны сакратар Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы

ВОСТРЫ ТЭМПЕРАМЕНТ БЯРОЗКІНА

Рыгор Бярозкін, якому ў гэтым месяцы споўнілася 60 гадоў, захапляўся паэзіяй Уладзіміра Маякоўскага. Яго з'едліва-змястоўнай рэзкасцю, адсутнасцю ўнутранага і вонкавага спакою, балансаваннем на мяжы кепскага густу і дзівоснай метафарыстыкі, нечакана вострым адчуваннем таго, што перад табой не верш, а... баксёрскі двубой, калі словы, вобразы, гукі, сказы б'юць па слыху і гусце чытача, як удары на рынку.

Бярозкіна захапляла зухаватая іранічная маладцаватасць такога мастацтва.

Думаю, калі ў красавіку 1941-га года Рыгора Саламонавіча арыштавалі, ён са злосмехам прыгадваў радкі з верша Маякоўскага «Неразбериха» (1920 г.):

...Чекист по делам на Ильинку шел,
совсем не в тот
и не из того отдела, —
весь день гонял,
устал как вол.
И вообще —
какое ему до этого дело?!
Мальчишка
с перепугу
в часовню шасть.
Конспиративно закрестились
папиросники.

Набились,
аж яблоку негде упасть!

Возрадовались святители,
апостолы
и постники.
Дивится Пантелеймон:
— Уверовали в бога! —
Дивится чекист:
— Что они,
очумели?! —
Дивятся мальчишки:
— Унесли, мол, ноги!

Рыгору Бярозкіну не хапала ў беларускай літаратуры паэта з такім жа вострым тэмпераментам.

«Маладнякоўцы» раздражнялі плакатным эпigonствам, наборам гучна-беззмястоўных слоў-сімвалаў (тут з Рыгорам Саламонавічам быў салідарны і Міхась Стральцоў), а іх лідар, Міхась Чарот, паводле пераканання Бярозкіна, замест таго, каб «пакінуць глыбокі і трывалы след калі не на вякі, дык ва ўсякім разе на многія дзесяцігоддзі» асуджаны быў на тое, што яго «творы, якія калісьці выклікалі ў душы цэлую буру пачуццяў», пакідаюць цяпер чытачоў «абыхавымі і халоднымі» (чытатка з кнігі Р. Бярозкіна «Спадарожніца часу», 1961 г.).

Бярозкіна раздражнялі і эстэты з «Узвышша». Пра іх у кнізе «Аркадзій Кулешов» (1960 г.) з пэўнымі ноткамі тэндэнцыйнасці казаў: «Пісателі-«узвышэнцы» паставілі задачай стварыць искусство, которое /.../ «приметят века и народы». Однако в конкретном понимании путей создания такого искусства теоретики и критики «Узвышша» допускали серьезные ошибки. Их творческие поиски были направлены на создание некоего абстрактного, неисторически понятого «белорусского стиля» и «белорусской образности», в основе которых лежит фетишизированный «самобытность национального духа»».

Увогуле, пра беларускую паэзію 20-х Бярозкін ужо ў часы хрушчоўскай адноснай волі суроу пісаў: «...чалавеку, які бярэцца разглядаць паэзію 20-х гадоў, трэба быць гатовым да пэўных «расчараванняў», якія павінны быць вытлумачаны, а не ігнараваны. Я гавару пра гэта не толькі «тэарэтычна», а ў вялікай меры абапіраючыся на вопыт работы па ўкладанню другога тома Анталогіі беларускай паэзіі (20-я гады), калі трэба было адшукаць штосьці жывое, вартае ўвагі сённяшняга чытача і ў бяздумна-аблегчанага, «сіняга» (улюбёны Мараковым эпітэтам) лірыцы, і ў творчасці тых паэтаў, якія адстойвалі актыўную грамадскую пазіцыю, адстойвалі шчыра, але недастаткова плённа, апрабуючы гатовыя палітычныя лозунгі ў грывуе адзенне рытмаў і алітэрацый» (Р. Бярозкін. За акрэсленасць пазіцыі. / «Літаратура і мастацтва», 19 студзеня, пятніца, 1962 г.).

Але яшчэ болей яго засмучаў «бясконцы канвеер «гладкіх» амаль механічна складаных радкоў, якімі нас частуюць /.../ паэты» 30-х гадоў. Пра гэта ён меў смеласць выказацца ў артыкуле «Вершы Пімена Панчанкі», надрукаваным у 1939 годзе («Полымя рэвалюцыі», №№ 5—6).

Так, гэты духоўны выхаванец Маякоўскага, выкарыстаўшы часовую пасляжойскую адлігу (тады, напрыклад, быў выпушчаны з турмы Кузьма Чорны) стараўся ў тон зухаватаму аўтару «Воблака ў штанах» пісаць такія ж дзёрзкія артыкулы, дзе вітаў з'яўленне новай зоркі беларускай паэзіі Пімена Панчанкі, чые радкі літаральна ап'янялі: «Плыў грукат па каналах вузкіх вуліц, / А сіверы паўночныя два дні / І дзве начы са злосцю дзікай дзэмулі / На яркія асеннія агні...» (з верша «Плыў грукат...» 1938 г.)

Рыгор Саламонавіч спадзяваўся, што гэтыя «паўночныя сіверы» выметуць да чорта ўвесь той «ілжыва-рамантычны пафас і абстрактнае ап'яванне будаўніцтва» («Полымя рэвалюцыі», 1939, № 8), у якім патанаў тагачасны айчынны Парнас.

Крытык радаваўся творам Аркадзя Куляшова, прысвячаў яму ў канцы 30-х вялізныя артыкулы, а пасля вайны — кнігі.

Паводле Бярозкіна, у сталінскія часы «адзін Куляшоў неадступна і паслядоўна працаваў над павышэннем агульнай культуры верша, робячы СМЕЛЫЯ вопыты ў гэтым напрамку, шукаючы найбольшай паэтычнай выразнасці».

Крытык і паэт сталі блізкімі сябрамі. Калі Рыгора Саламонавіча паўторна забралі ў 1949-м, Куляшоў рабіў захады (праўда, беспаспяховыя) каб яго вызвалілі.

Яшчэ ў сярэдзіне 30-х гадоў Бярозкін цвёрда вызначыўся, якой павінна быць беларуская паэзія.

Яна мусіць пазбягаць усялякага тэатралізавана-бутафорскага пафасу («безглыбіні «другога плана»»), захоўваць унутраную і вонкавую свабоду, а па сваёй энергетыцы, мантажнай вастрыні, жорстка-нечаканай, амаль фантазмагарычнай вобразнасці быць эстэтычна тоеснай не толькі шмат разоў згаданаму тут Маякоўскаму, але і атракцыйна захапляць не горш за «Браненосец «Пацёмкін»» Сяргея Эйзенштэйна. І, што самае галоўнае, у аснове падобнай творчасці павінна прысутнічаць эмацыянальная праўда, узбагачаная ноткамі публіцыстычнасці, заснаваная ў ідэале на жыццёвым факце, перажытым самім аўтарам.

У такой паэзіі для Бярозкіна галоўнае — гэта жорсткі, імпульсны, агрэсіўна-напорлівы рух.

Таму і захапляўся «Песняй пра зубра», дзе «намалёваны з дзівоснай сілай «літоўскі» бык увесь час, на працягу ўсёй паэмы, магутным рогам сваім выбівае то адны, то другія дзверы ў свет маральных каштоўнасцей, — сапраўдных альбо падманых...» (калі гэта чытаеш, то адразу ўяўляецца, што на такім зубры сядзіць любімы Уладзімір Уладзіміравіч, які на ўсю пушчу дэкламуе свой «III Інтернацыянал»: «Мы ідем! / Штурмуем двери рая. / Мы идём. / Пробили дверь другим...»).

У паэзіі Цёткі Рыгора Бярозкіна зачароўвала тое, што яна сярод беларускіх паэтаў першая «шырока, можна сказаць універсальна /.../ карысталася дзеясловам», была па-дзіцячы захопленая «імкненнем /.../ дайсці да свайго чытача, разварушыць яго...»

Бярозкін любіў апантанасць. Таму праводзіў смелыя і нечаканыя паралелі паміж апантанасцю Францыска Скарыны і Максіма Багдановіча. Крытык здзіўляўся, чаму: «...ніхто дагэтуль не звярнуў увагі на тое, як многа было ў характары Багдановіча ад Скарыны, ад духу яго пачынанняў, ад яго апантанасці... Аддалення адзін ад аднаго... Скарына і Багдановіч збліжаюцца якасцю, якую мы даволі ўмоўна назавём псіхалогіяй першага кроку, адчуваннем далечыні ў мінулым і прышлым».

Бярозкін захапляўся раптоўнымі выбухамі гэтай апантанасці, непадманнай жарсці, якая нагадвае вываржэнне вулкана. Таму і прысвячаў многія свае кнігі і артыкулы экспрэсіяністу Янку Купалу,

у якога «раптоўнае» — неад'емная рыса стылю. «/.../ Рэзка артыкуляцыйнага, «выбуховага», разамкнутага стылю, які не заўсёды рупіўся аб раўнавазе слова і верша, рытму і сінтаксісу, дбаючы больш пра эмацыянальна-музычную выразнасць кантэксту. Купала «кідае» словы-глыбы і згусткі, не надта і не заўсёды стараючыся іх падпарадкаваць логіцы «нармальнага» сінтаксісу» (кніга «Звенні», 1976 г.).

Тыя ж паэты, якія акурат падпарадкоўваліся «логіцы правільнага», выклікалі ў Бярозкіна раздражненне.

Напрыклад, у сваім першым пасля вызвалення артыкуле дазваляў сабе крытыкаваць лаўрэата Сталінскай прэміі Максіма Танка: «Часта, на жаль, паэт трапляе пад уладу ўмоўных рамантычна-збіральных вобразаў, за якімі часам з цяжкасцю адчуваецца штодзённая жыццёвая рэальнасць. Ці піша ён аб дзяўчыне з беларускага калгаса, ці аб дзяўчыне з Казахстана, характар вобразаў застаецца нязменным: «вочы зорамі гараць», «у танцы кружыш агнявым»; «чорнакосыя з поглядам агнявым»; «пуцяводнай звяздой ты будзеш над роднай краінай гарэць» (гэта таксама аб каханай). Усё гэта вельмі аднастайнае ў сваёй «прыгажосці»» (Два чыклы вершаў. // «Літаратура і мастацтва», 10 снежня, субота, 1955 г.). Цікава, што пісаў гэта Рыгор Саламонавіч, калі яшчэ не быў рэабілітаваны (светлая падзея адбылася толькі праз год, у 1956-м).

Некрыўдлівы Максім Танк спакойна паставіўся да такой крытыкі, а вось Ніл Гілевіч, Васіль Вітка і Сяргей Грахоўскі вельмі абразіліся за свайго сябра Петруся Макаля, чый кнізе «Акно» Рыгор Бярозкін прысвяціў эlegantна-разгромную рэцэнзію «Майстэрства, што з табой рабіць?» («Літаратура і мастацтва», 28 мая, аўторак, 1968 г.).

Па ўспамінах пісьменніка Кастуся Цвірка: «...адбылося паседжанне секцыі паэзіі ў Доме Літаратараў. Прысутнічалі Гілевіч, Вітка, Бярозкін, Грахоўскі (які быў старшынём) і я. Усе абрынуліся на Бярозкіна, маўляў, як ён пасмеў зняважаць Макаля. Асабліва нападаў Ніл Гілевіч. Я быў адзіны, хто абараняў Бярозкіна. Рыгор Саламонавіч сядзеў вельмі апанураны і нічога не казаў». У сваёй жа «скандальнай» рэцэнзіі Бярозкін пісаў: «Чым больш паглыбляешся ў зборнік [Макаля] «Акно», чым далей яго чытаеш, тым настойлівей і ўпарцей расце адчуванне тваёй няздатнасці прыняць гэта майстэрства, нейкая нязгода з ім і разуменне яго аднабокасці і непаўнаты. /.../ Ніхт не магу зразумець, нашто гэта Макалю вось так, з усяго, без выбару, запар рабіць метафару і парафраз, нашто гэтыя бясконцыя намаганні да некага прыпадобіцца і дацягнуцца, адкуль гэтыя ўстойлівыя нецікавасць і недавер да самога сябе...»

І тут бы прыгадаць, што ў падобным жа духу Максім Багдановіч пісаў пра вершы Тэафіла Гацэ і яго перакладчыка Мікалая Гумілёва: «...кніга мае адзін страшэнны недахоп... У ёй вельмі многа майстэрства і вельмі мала паэзіі. У яе старанна адшліфаваных вершах не адчуваецца «павеву духа жывога», усе яны прыгожыя, але халодныя» («Звенні», 1976 г.).

З іншага боку можна зразумець таго ж Ніла Сымонавіча, бо ў яго абурэнні хаваліся кропелькі крыўды і на тое, што Бярозкін меў неасцярожнасць пакпіць з класічнага верша «Балшак»: «А я лягу-прылягу / Край гасцінца старога / На духмяным пакосе / Недаспелай травы». Не ў тым бяда, што чалавеку захацелася лягчы-прылягчы, — хай сабе ляжа-прыляжа. Бяда ў тым, што перад намі зусім не той чалавек, з якім мы пазнаёміліся ў іншых вершах Гілевіча. Не той па тэмпераменце, па стылі пачуццяў, рэальна раскрытых у адных творах і толькі дэклараваных — у другіх...» («Паэзія — маё

жыццё», 1989 г.). Памятаючы пра тое, што Бярозкін любіць няспынны рух, не дзіва, што абломаўскія ноткі гэтага выдатнага верша падаліся яму чужымі.

Пасіўнай заспакоенасці Гілевіча Рыгор Саламонавіч супрацьпастаўляў анархічна-бунтоўную лірыку Алеся Наўроцкага. Пра дэбютны зборнік «Неба ўсміхаецца маланкаю» (1962 г.) Бярозкін пісаў: «Паэт выразна акрэсленага грамадзянскага тэмпераменту, Наўроцкі рэагуе вельмі актыўна на тыя змены ў нашым жыцці, што адбыліся ў выніку пераадолення культу асобы /.../. Радзе і абяцае новыя паэтычныя ўдачы смеласць, нязвыкласць і навізна творчага мыслення Наўроцкага, «пераболшанасць» яго маштабаў, умелства гіпербалізаваць з'яву прыкладна так, як гэта робіцца ў народнай казцы. Камбайнер у Акаіцкім стэпе трыццаць дзён даганяў на камбайне сарваны салом'яны капалюш — дэталі, якая дае цудоўнае ўяўленне аб бяскрайнасці цаліннага стэпу. У мэтах паэтычнай ПРАЎДЫ аўтар ахвяраваў ПРАЎДАПАДОБНАСЦЮ, і верш робіць уражанне адкрыцця» (Малодосць шукае. // «Беларусь», 1962, № 12).

Увогуле, пачатак 60-х гадоў, паводле героя нашага артыкула, быў шчаслівы для айчыннай літаратуры.

З'явіўся Анатоль Вярцінскі, які «ўнёс у маладую беларускую паэзію стыль цвярозга і разам з тым усмешлівага рацыяналізму, аналітычную нотку...».

Сяргей Дзяргай цешыў тым, што «часта надае сваім творам тэатралізаваны характар /.../, высокая шануе /.../ спецыфічны момант пераўтварэння слова ў жэст, прадмета — у сімвал, інтанацыйнай альбо сюжэтнай паўзы — у спосаб раскадраваць матэрыял».

Радаваў Міхась Стральцоў, чыя «Загадка Багдановіча» «з'ява незвычайная для нашай літаратуры. /.../ да якой пасуе вызначэнне «эсэ» — крытычнай формы, да таго радкаў у нас, што нават слова такога вы не знойдзеце ў «Беларуска-рускім слоўніку»».

Але, безумоўна, адным з самых любімых аўтараў быў Аляксей Пысін, якога Бярозкін па адзінадушным меркаванні Рыгора Барадуліна і Анатоля Сідарэвіча адкрыў для нашай літаратуры.

Аляксею Пысіну крытык прысвяціў такія натхнёныя радкі: «Адразу кідаецца ў вочы, /.../ настойлівасць яго поступу, які нечым і сапраўды нагадвае цяжкую хаду аратага па нерушы, па цаліне. Яшчэ ты не паспееў як след увайсці ў свет паэта, асвойтацца ў ім, а ўжо да цябе звяртаюцца, з табой гавораць суроу-лаканічныя атрыбуты гэтага свету, яго неад'емныя якасці і прыкметы: камень, святло, вада, гул, дым. Адслоеныя ад цэлага, як бы вынутыя з яго, то налітыя геалагічнай, руднай цяжкасцю, то светла-празрыстыя, нават бязважкія дэталі свету, якія і ў такім, разнятым, выглядзе захоўваюць структурныя адзінкі цэлага!»

А прачытаўшы верш Пысіна: «На ўзлесе дуб, нібыта манумент, / Ні жалудоў на ім, ні лісця. / Хавае тайну навакольны свет, / Таго, што тут было калісьці. / Самотна часам над звычайным пнём, / Што пакідаюць дрыгасекі. / Якім жа дуб цябе пяклі агнём, / Якім цябе жалезам секлі?», Рыгор Бярозкін зазначыў: «Прырода ў Пысіна жыве сваім напружаным і сканцэнтраваным жыццём. /.../ ніякіх карнавальных убораў, ніякіх наіўна-рамантычных ілюзій, быццам самае прыемнае для прыроды — ствараць адпаведны фон нашым чалавечым настроям».

У вобразе гэтага дуба паэт выявіў сутнасць самога Бярозкіна: вонкава іранічнага і спакойнага, але якога і «пяклі агнём» на вайне і «секлі» на допытах і ў лагерах, які не любіў псеўдакарнавальнасці ў літаратуры і жыў сваім «напружаным і сканцэнтраваным жыццём» рэзкага, праўдзівлага, парадаксальнага і такога неабходнага нашаму ўва многім інфантальнаму культурніцкаму дыскурсу крытыка.

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

Мы — Дарога... Лета для паэта Птушкі і краты

На старонках чэрвеньскага нумара «Полымя» паэзія прадстаўлена Фёдарам Гурыновічам, Глебам Ганчаровым і Аляксандрам Быкавым. Замілаванне прыродай чалавека і наваколля; мастацтва, каханне, філасофскі роздум над вечным, спробы асэнсавання лёсу — асноўныя тэмы іх твораў. Асабліва ўдалымі падаюцца чатырохрадкоўі А. Быкава, дзе іронія мяжуе з сур'ёзным:

Як стаць Богам
Смаўжа, што выпайз
на дарогу,
Паішкадавай. Жыві
наноў!
Так лёгка станавіцца
Богам,
Калі адзін ты між
смаўжоў!

У рубрыцы «Спадчына» змешчаны вершы Давіда Сімановіча (1932—2014). Яго імя непарыўна атаясамляецца з Віцебскам — горад адыграў значную ролю ў жыцці і творчасці паэта. З рускай мовы на беларускую яго вершы перастварылі Рыгор Барадулін, Уладзімір Папковіч

і Алена Крыклівец.

«Угледзьцеся ў вочы начэй...» — заклікае Лула Куна, чыя паэзія разам з творчасцю Адама Ахматукаева, Пецімаг Пяціравай, Вахіда Ітаева і Сулімана Мусаева прадстаўлена ў рубрыцы «Галасы свету».

*Што ёсць для нас Дарога?
Жыццё!
Праз Смерць, праз Пекла неразумення і непрымання —
да Неба...*
*...Мы самі і ёсць — Дарога,
Бясконца, як ёсць бясконцы Час...*

Уражвае філасофская глыбіня ў асэнсаванні быцця, у поглядзе на жыццё і сябе ў Сусвеце чачэнскіх твораў, пераствораных па-беларуску Марыяй Кобец, Юліяй Алейчанкай, Інай Фраловай, Валерыяй Радунь і Бажэнай Мацюк.

Раман-рэфлексія — менавіта так Мікола Адам вызначыў жанр уласнага твора, прысвечанага бацькам. «...І прыдбаў гэты дом» — яго часопісны варыянт. Расповед пра тое, як назаўжды паядналіся лёсы дваіх — беларускага вяскоўца і дзяўчыны з далёкага Казахстана. Пра тое, як няпроста захаваць сям'ю, нават калі ёсць галоўнае — каханне.

Апавяданні Андрэя Сідарэйкі «На ўскрайку вечнасці» і «Цюцік» — пра адзіноту. Сам-насам і ў шматлюдным горадзе. Дзед Хведар застаўся апошнім жыхаром апусцелага вёскі. Пенсіянерка Антаніна Цімафееўна — сярод добразычлівых нібыта людзей дзеліць самоту з сабаккам.

«...Шчыльны нябесны кілім, які ўсю ноч хаваў ад людзей зоры і месяц, урэшце з'ехаў за далягляд, каб накрыць сабой другую палову Сусвету. І сонца, якое спачатку грукнулася ў гэты бетонны пакрыў, разбілася і расцяклося па ім крывавым морам, нарэшце паказалася над горадам», — так незвычайна апісваецца звычайны пачатак дня звычайнага чалавека. Апошні ў яго жыцці. Вадзім Крук па-майстэрску інтрыгуе чытача з першых радкоў апавядання «Апошнія сонца».

Яна БУДОВІЧ

У новым нумары «Нёмана» самы яркі, смелы, сонечны тэкст — апавяданне Юліяны Пятрэнькі «Табар сыходзіць у неба» («Табар уходзіць у неба»). Лета — час вандровак, але шанюная аўтарка нагадвае, што экзатычнае, незвычайнае, рамантычнае можна знайсці зусім побач — варта толькі прыгледзецца і пацікавіцца...

Цыганы — адзін з самых загадкавых народаў, а кожная таямніца, як вядома, прываблівае — тым больш калі знаходзіцца на адлегласці выцягнутай рукі. Ю. Пятрэнька з дзяцінства марыла жыць у цыганскім табары. І вось аднойчы пераехала разам з сям'ёй у цыганскі раён горада Гомеля, пазнаёмілася з суседзямі, крытычна перагледзела этнастэрэатыпы (адны меркаванні пра цыган — слухныя, іншыя — бесцырымонная хлусня), даведалася пра звычай і традыцыі гэтага народа. У тэксце спалучаюцца гістарычныя звесткі, назіранні, развагі, замалёўкі, таму «Табар сыходзіць у неба»

(«Табар уходзіць у неба») па жанры — хутчэй не апавяданне, а нарыс ці эсэ. Важна, што Ю. Пятрэнька прысвяціла значную ўвагу сучаснаму (ужо аседламу) жыццю цыган: апісала побыт, рысы характару, адметны рэлігійны светапогляд. Твор будзе цікавы для самага шырокага кола чытачоў — дзякуючы шчырасці аўтаркі, яе імкненню да аб'ектыўнасці — без перабольшванняў і перагінаў у той ці іншы бок.

З вялікім задавальненнем чэрвеньскі нумар «Нёмана» будучы гартачы аматары лірычнай, рэфлексійнай, элегічнай паэзіі. У часопісе прадстаўлены вершаваныя падборкі Міколы Маляўкі, Анатоля Аўруціна, Зміцера Арцюха, Алеся Дуброўскага-Сарочанкава, Фелікса Чэчыка. Творы гэтых аўтараў напісаны ў адной танальнасці. Лета для нашых паэтаў незалежна ад узросту — час роздумаў і настальгіі (а не прыгодаў і актыўных дзеянняў). Творцы згадваюць дзяцінства, бацькоў, родную вёску — пранікліва, але не сентыментальна. Так, для Ф. Чэчыка маленства — не толькі светлы час, у які хацелася б вярнуцца, але і гістарычная эпоха са сваімі вусцішнымі непаразумеаннямі:

*Я учился, влюблялся, дружил,
я был счастлив, как не был ни разу:
посреди разоренных могил,
но невидимых сердцу и глазу.
Что ты скажешь теперь, балалоб?
Теплотрасса нуждалась в ремонте!
С пацанами играли в футбол
черепами Рахели и Моти. <...>*

Вершы А. Дуброўскага-Сарочанкава натхняюць пісаць, ствараць, любіць літаратуру. Тое ж датычыцца падборкі А. Аўруціна, дзе з засмучэннем згадваюцца беларускія творцы, якія пайшлі з жыцця. Цікавы і верш пра Аляксандра Пушкіна ды Міхаіла Лермантава: ці маглі, напярэду, паэты не загінуць на дуэлі — забіць сапернікаў і пры гэтым застацца ў гісторыі рускай літаратуры?.. У падборцы кожнага аўтара багата радкоў, над якімі хочацца паразважаць, якія будуць прачытаны з удзячнасцю і душэўнай чуласцю.

Юлія ШПАКОВА

Улетку ўсе мараць пра мора. Таму творы адпаведнай тэматыкі ў чэрвеньскай «Маладосці» прадказальныя. Вікторыя Сіноук запрашае нас у «Вераснёвы шторм на Чорным моры» і, клапацячыся пра тое, каб мы не прапусцілі аніводнага сонечнага промня з Крымскага ўзбярэжжа (дзеянне адбываецца да 2014 года), вельмі падрабязна апісвае адпачынак гераніні. Мы ведаем, пра што яна думае, чым снедае і абедзе, пра што згадвае, па кім сугуе, за кім падглядае, каго фатаграфуе. Размовы паміж героямі сумленна перадаюцца аўтарам з такой колькасцю дэталей, якая зусім непатрэбная ні для сюжэта, ні для раскрыцця задумкі. Урэшце ў апавяданні не адбываецца нічога, затое вельмі шмат усяго пераказваецца. Мабыць, прыкладна так выглядаюць дзённіковыя нататкі, якія маюць тэрапеўтычнае значэнне для таго,

хто піша, і не прызначаны для іншага вока.

«Ліст Чалавеку» (а гэта значыць кожнаму з нас, бо ўсе мы людзі) адрасавала Юлія Міцкевіч. Аднак ліст гэты, думаецца, мае вельмі спрэчнага адрасата. Урыўкі думак, уражанняў, апісанні краявідаў, зусім не новыя псіхалагічныя высновы... «Я — Юля. Я пішу ліст чалавеку» — гучыць, вядома, пафасна. Але апошнім часам аўтары часопіса значна больш старання ўкладаюць у прэзентацыю творчага крэда і выбар фотаздымка, чым у змест твора.

Паэзія ў гэтым месяцы мае выключна дэжавочае аблічча: Ганна Комар ратуецца вершамі «Пасля страху», Юлія Алейчанка шукае «Ключы ад лета», Маргарыта Латышкевіч настойліва раіць «Не прыхінацца да шкла». А Марыя Мартысевіч ведае, як важна для творцы «Хацець будаваць масты».

Маладосцеўцы адкрываюць новую рубрыку «For example. Выбар рэдакцыі», у якой публікацыі твораў пэўнага аўтара будзе папярэднічаць кароткі літаратурна-крытычны ўступ.

Першым «выбарам рэдакцыі» стала Марыя Мартысевіч у літаратурна-крытычным суправаджэнні Алены Карп. Такі выбар не патрабуе дадатковага тлумачэння: вершы М. Мартысевіч сапраўды прыцягваюць увагу шырокай чытацкай аўдыторыі і актыўна абмяркоўваюцца ў літаратурных колах. Адметнае спалучэнне такога роднага і знаёмага космасу беларускай вёскі з рэаліямі сталічнага жыцця, глыбокае адчуванне мовы, яе фразеалагічных магчымасцяў, а ў выніку — стварэнне ўласнай унікальнай іншасказальнасці, — тое, што характарызуе паэтычнае светабачанне М. Мартысевіч.

*Людзі капаюць лёхі, метро, катакомбы, склепы,
бо хочуць быць птушкамі,
але больш — кратамі.*

У трох радках — сэнсавая глыба, вартая рамана. Задума рэдакцыі падаецца вельмі цікавай. Чакаць перагляду!

Жана КАПУСТА

НА ГАРУ!

Святам для чытачоў стала публікацыя ў «Маладосці» (№№ 5—6, 2018) апавесці-фэнтэзі Маргарыты Латышкевіч «Вараціш-гара». З першай старонкі свет, які падаецца праз успрымання галоўнай гераніні, неадольна вабіць. Хочацца разам з ёй дайсці да сутнасці, аднавіць памяць, разгадаць таямніцу яе мінулага.

Як і належыць, у казцы ёсць зачараваная панна (альбо не-князеўна), цмок, якога трэба перамагчы і прынц (альбо княжыч), які мусіць з паненкай ажаніцца. І нават наш фальклорны вужыны кароль з залатой каронай на галаве ды воўк-пярэварань. Праўда, у адрозненне ад традыцыйнага сюжэта, не прынц ратуе паненку, перамагаючы пачварыну, — дзева-вой сама забівае цмока (калі верыць песням гусляроў ды ўспамінам). А прынц... хутчэй падобны да дзяўчыны — кволы, інфантальны, нішто не сведчыць пра тое, што ён здольны прымаць рашэнні і браць адказнасць на сябе. Бутафорыя нейкая! Эрэшты, так і атрымліваецца: гэткай бутафорыя магла б захінуць сабою сапраўднае жыццё, тую рэальнасць, якой вартая дзева, што перамагла цмока.

Яна стаіць перад выбарам: альбо пагандзіцца на знешне прыгожае, спакойнае, сытае і ўтульнае жыццё пад надзейнай аховай сцен замка, альбо... здабыць сябе сапраўдную (рызыкаючы страціць нават тое, што ад «сапраўднай» засталася — але кампрамісы не для такіх, як яна).

Твор рамантычны спрэс. Галоўная геранія Ільга ўвасабляе самае светлае і найлепшае. Калі пад гэтым разумець здольнасць кахаць і ахвяраваць дзеля каханага ўсім, што маеш: жыццём. Смеласць і мужнасць ісці аднаму на бітву са злом. І тут згадваецца Уладзімір Караткевіч: і адзін у полі воін. У Ільгі сапраўды ёсць караткевічаўская дзёрзкасць. І яна не толькі ва ўчынках, але і ў веры ў непераможную сілу добра. Адсылка да У. Караткевіча — і «Дзікі Гон», альбо княжае паляванне, метку якога носяць на сабе Ільга (згадваецца «Дзікае паляванне караля Стаха»).

Цёмныя сілы ўвасабляе вужыны кароль з яго памагатымі. Яны ахоўваюць Вараціш-гару, куды хоча трапіць Ільга. У казцы цемра гуляе па зададзеных правілах (і ў гэтым хіба не рамантыка? —

у жыцці так не бывае). Ільга не можа не выйсці пераможцай — цемра вымушана прапусціць яе. Такі кон... А ўвасабленнем кону, непарушнага ладу будовы сусвету, нязменнага парадку рэчаў выступае сама Вараціш-гара (яе назва паходзіць ад слова «сонцаварот»). І Князь зімы, яе валадар. З яго маўклівай згоды можа тварыцца зло — але не дзеля самога зла, а як «пабочны прадукт» нечага больш істотнага. На тое, што з'яўляецца злом ці добром з гледзішча простага смяротнага, ён не звяжае — статус не той.

Аповесць напісана каларытнай, сакавітай мовай. Вельмі багатая вобразнаць робіць расповед настолькі жывым, што забываеш пра межы рэальнасці, цалкам пераносішся ўнутр карцінкі. Высокі пафас, які гучыць у дыялогах, прыўзнямае над звыклай штодзённасцю, настрайвае на высокі лад: «Ты навучыў мяне шкадаваць пачвар, і адчуваць сапраўдную музыку, і задаваць правільныя пытанні, тыказаў мне чары, звыклія і натуральныя, неабходныя, як дыханне. Ты выцягнуў з мяне боль і ўспаміны пра ахоплены цмокавым агнём дом...»;

«І ўсяму твайму двару быццам мову адняло... Няўжо не бачыш: адбіраючы мову ў нашых паэтаў, ты пакараў адразу нас усіх... Вярні ж нам сапраўдныя песні, а сваім паэтам — мову». Уражанне, што пісьменніца не выдумляе, а нібыта згадвае перажытае, распаўядае пра ўласную рэальнасць.

Аўтар з'яўляецца і ілюстратарам свайго твора. Малюнк галоўных герояў дапаўняюць уяўленне пра іх, упрыгожваюць старонкі апавесці.

...Чароўная паненка (альбо некнязеўна) прыйшла выратаваць таго, хто, згодна з традыцыйным сюжэтам, сам мусіў выратаваць яе. Яна адна змагаецца з цемрай і перамагае. І не так істотна, што насамрэч яна ратуе свайго выратавальніка, і чаго ёй будзе каштаваць гэтая перамога — істотны яе першапачатковы пасыл дабра. Падаецца, што твор Маргарыты Латышкевіч і ёсць пасылам дабра ў сусвет і здольны абудзіць у душы чытача самыя светлыя пачуцці.

Яна БУДОВІЧ

АД ГРУШАЎКІ ДА ЭЙФЕЛЕВАЙ ВЕЖЫ:

падарожжа па кнізе Таццяны Мушынскай

Працоўнае месца пісьменніка — стол з камп’ютарам. Менавіта такі вобраз паўстае ва ўяўленні большасці сучасных людзей. Ці ўсе пры гэтым разумеюць, што сюжэт ствараецца не падчас «прабежак» пальцаў па клавіятуры. Ён можа спець гадамі, нават дзесяцігоддзямі, складацца з дробных аскепачкаў жыццёвага досведу, успамінаў дзяцінства, пачуццяў, эмоцый, уражанняў... Часам з усяго гэтага вырастае квяцістае дрэва рамана ці аповесці. Часам кожны сюжэт прарастае асобнай раслінай, і пісьменнік апынаецца ў вялікім «садзе сваіх успамінаў». Як, напрыклад, Таццяна Мушынская.

Новая кніга пісьменніцы «Дыханне ранняй восені» («Беларусь», 2018) складаецца з дакументальна-мастацкай аповесці «Сад маіх успамінаў», апавяданняў, абразкоў і мініячюр. Асобная частка — эсэ і падарожныя нататкі, у якіх Т. Мушынская дзеліцца ўражаннямі ад паездак у розныя краіны свету.

Творчы чалавек заўсёды жыве пад адным дахам са сваімі героямі і сюжэтамі. А для чытача заўсёды важна, каб кожны герой быў па-мастацку пераканаўчы, каб у яго існаванне верылася. Аповесць «Сад маіх успамінаў» у гэтым сэнсе незвычайная: аўтарка піша пра сваіх продкаў, блізкіх і далёкіх, але мы бачым найперш каларытных вясковых кабет і іх дасціпных супружнікаў. І мы дакладна ведаем, дзе можна было іх сустрэць сто гадоў таму: у Грушаўцы, ускраінным пасёлку Мінска, які «да Вялікай Айчыннай вайны і пасля яе не без падстаў лічыўся мінскім Гарлемам, дзе жыла публіка, вельмі розная па сваіх занятках і сацыяльным статусе».

Сённяшнім сталічным жыхарам, асабліва моладзі, якая не ўяўляе Мінск іншым, цікава будзе здзейсніць своеасаблівую экскурсію ў мінулае. Але галоўнае ў творы, безумоўна, не гэта. Калі ранейшы выгляд пэўных мясцін можна аднавіць дзякуючы фатаграфіям, то абліччы людзей, што не мелі звычкі ці магчымасці фатаграфавання, можа захаваць толькі ўдзячная памяць нашчадкаў. Таццяна Мушынская менавіта гэтыя ўспаміны і вышывала ў сваім садзе, і справа тут не толькі сямейная: у лёсах бабулі Марыі Іванаўны і дзеда Фёдора Фёдаравіча шмат тыповага, характэрнага для цэлага пакалення. Таго сялянскага пакалення, якое разумела,

што дабрабыт — ва ўласных руках, у прамым сэнсе гэтага слова: ты паважаны чалавек, калі маеш талент забяспечыць сям’ю працай сваіх рук. Менавіта таму абедзве дочки Марыі Іванаўны, якія атрымалі дыпламы аб вышэйшай адукацыі, часам звярталіся па дапамогу да сваёй неадукаванай маці, вядомай на ўсю ваколіцу краўчыхі.

Пра бабулю пісьменніца распавядае адначасова з сентыментальным замілаваннем і глыбокай пашанай. А калі чытаеш пра ўласцівае Марыі Іванаўне «па-снайперску дакладнае» разуменне псіхалогіі стасункаў, кахання, жаночай долі, то міжволі робіш высновы пра вытокі пісьменніцкага таленту самой спадарыні Таццяны. Пацвярджаюць гэта і змешчаныя ў кнізе тры апавяданні «Бабіна лета», «Дыханне ранняй восені», «Верачка», асноўная тэма якіх — каханне і сям’я. У гэтых творах шмат цеплыні пяшчотнага, кволага вераснёўскага сонца, але пры гэтым няма даўкай ружовасці і прадказальнага «жылі доўга і шчасліва». Пісьменніца не імкнулася аблегчыць мастацкую задачу ідылічнай канцоўкай. Бо гэта вельмі далёка ад праўды жыцця. Той, мабыць, праўды, якую вельмі добра разумела бабуля Марыя.

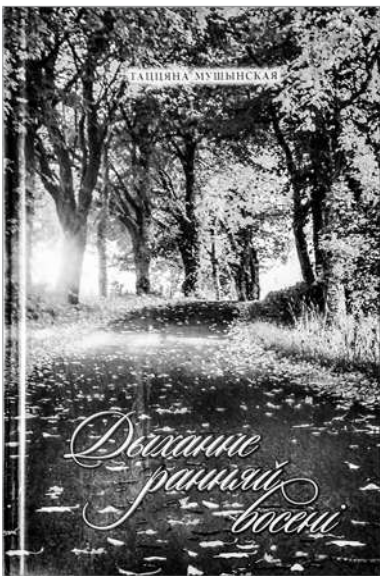
Ласкавы жаночы голас з мінулага, які вярэдзіць сэрца няспраўджаным шчасцем, не верне маладосці, не дасць магчымасці пражыць жыццё наноў, зрабіць іншы выбар («Дыханне ранняй восені»). Цяжкая хвароба дзіцяці назаўсёды змяняе прыярытэты, ход жыцця, так што пакліканне (талент мастака) пераўтвараецца ў часовае збавенне ад турбот («Верачка»). Таццяна Мушынская не супакойвае чытача лагодным «Толькі не хвалойцеся! Усё будзе добра, і ўсё пажэняцца!». Шматграннасць жыцця не такая адназначная.

У абразках і мініячюрах напоўніцу выявіўся талент назірання, талент бачыць характэрнае ў дробязях. Позіркі, словы, эмоцыі, абдымкі, досціпы — усё, з чым мы сустракаемся штодня ды пакідаем у памяці хіба на імгненне, Таццяна Мушынская здолела захаваць для нас, няўважлівых, яркімі слоўнымі мазкамі. Шмат тут пра творчасць і каханне, крыху гісторыі і геапалітыкі. А яшчэ — адметная іронія, з якой пісьменніца асэнсоўвае адвечную праблему стасункаў паміж пакаленнямі бацькоў і дзяцей.

Давяраючы таленту назіральніка, смела выпраўляемся разам з Таццянай Мушынскай у вандроўку па свеце. Францыя, Венгрыя, Грузія, Італія, Фларэнцыя, Швецыя, Нарвегія... Падарожныя нататкі стануць для чытача адначасова і вельмі падрабязнай практычнай інструкцыяй, і навігатарам па мастацкіх і гістарычных каштоўнасцях еўрапейскіх краін. У лепшых традыцыях абранага жанру Таццяна Мушынская дзеліцца новымі захапляльнымі ўражаннямі і расчараваннямі, кантраснымі параўнаннямі з айчыннымі рэаліямі і адметнасцю светаўспрымання заходніх людзей, спасцігаць якое не раз даводзілася ў розных сітуацыях. Самыя моцныя ўражання — людзі і... опера. Незабыўная, неверагодная, розная.

Вось так — ад Грушаўкі, беларускага Гарлема стагодовай даўніны, да радзімы Вердзі і Даніцэці — крочым-гартаем старонкі новай кнігі Таццяны Мушынскай. Характэрная пісьменніцкая цікаўнасць да хуткаплыннасці жыцця, уважлівасць да роднага слова, павага да памяці продкаў і нязменная прага адкрыцця новых далягядоў — тое, з чым спадарыня Таццяна падыходзіць да шаноўнага 60-гадовага юбілею. Чакацьцем новых уражанняў з новых падарожжаў — па краінах, стагоддзях і лёсах!

Жана КАПУСТА

Даўніх стагоддзяў вабнасць

Георгій Марчук — адзін з самых вядомых сучасных беларускіх пісьменнікаў. Ягонае творчасць адметная тым, што тут знайшлі яркае ўвасабленне самых розных жанры. Прытым у кожным з іх ён дасягнуў вялікага поспеху, хай сабе гэта раманы ці апавяданне, казка альбо прытча, афарызмы ці разгорнуты філасофскі роздум... І, вядома ж, нельга не сказаць пра Марчука-драматурга. Дарэчы, як драматург ён некалі і пачынаў свой мастакоўскі шлях. На сёння ім напісана каля 50 п’ес.

Само па сабе гэта ўжо шмат. Аднак, зразумела, у літаратуры паняцце колькасці адноснае. Можна застацца ў ёй і адным творам, адной кнігай. А іншы аўтар і шмат напіша, але... У дачыненні да Г. Марчука гэтай той выпадак, калі колькасць ніколі не шкодзіць якасці, а яшчэ і пераходзіць у яе. У тым сэнсе, што набыты вопыт спрыяе нараджэнню больш значных высокамастацкіх твораў. Гэта відавочна і пры знаёмстве з кнігай «Святло вышыні», што пабачыла свет у выдавецтве «Беларусь».

У яе ўвайшлі чатыры п’есы. Адна з іх — «Кракаўскі студэнт» — напісана яшчэ ў 1985 годзе. «Лета 1532 года», «Святло вышыні», «Альгерд» пазначаны 2016-м. Тры з іх прысвечаны жыццю і творчасці не толькі беларускага, але і ў цэлым усходнеславянскага асветніка і першадрукара Францыска Скарыны.

Да месца згадаць, што ўпершыню тэатр звярнуўся да яго постаці яшчэ ў 1920-я гады. Тады жыццё п’есе Міхайла Грамыкі «Скарынін сын з Полацка» даў БДТ-1. Пасля гэтага да ўвасаблення аблічча Скарыны драматургі звярталіся неаднаразова. Быў нават пастаўлены і мастацкі фільм. Але Г. Марчук у многім ступае па цаліку.

Прычына ў тым, што пра жыццё першадрукара ўсё ж вядома няшмат. Хто б ні пісаў пра яго, мусіць рабіць гэта ў нечым інтуітыўна. Іншая справа, наколькі ўдаецца так, каб праўда мастацкая спрыяла з’яўленню праўды гістарычнай. А чым большы талент, тым больш значны і вынік. Менавіта гэтага дасягнуў Г. Марчук.

Каб не паўтарацца, прывяду меркаванне Зіновія Прыгодзіча з яго «Слова пра сябра», змешчанага ў пачатку кнігі, якое цалкам падзяляю: «Тры п’есы [...] — несумненна мастацкая з’ява ў сучаснай беларускай драматургіі. Пісьменнік, удаля выкарыстоўваючы вядомыя і малавядомыя факты з жыцця асветніка, дадаючы сваю магутную фантазію, пашыраючы рамкі вядомых фактаў да мастацкага асэнсавання, малое вельмі лірычны, праўдзівы і пераканаўчы вобраз Ф. Скарыны».

П’еса ж «Святло вышыні» ўвогуле арыгінальная. Гэта датычыцца як часу дзеяння твора — XVI і XXI стагоддзі, — так і яго зместу. Жыццё першадрукара ўвываецца з сённяшнім днём. Выканаўцы ролі Скарыны і ягонай жонкі Маргарыты Дзяніс Барэйша і Вікторыя Прылюбка, кінарэжысёр Платон Верас збіраюцца ставіць пра яго фільм. Каб знайсці грошы, звяртаюцца да багатых людзей, а таксама ў дзяржаўныя ўстановы. Каб пераканаць, наколькі гэта важна, разыгрываюць пэўныя эпізоды. На жаль, усё адно ніякага паразумення не знаходзіць. Г. Марчук востра ставіць пытанне маральнасці сучаснага грамадства, нагадваючы пра тое, што ад нас усіх залежыць, якімі мы будзем. І якой выхаваем моладзь.

У драматычных варыяцыях на тэму жыцця віцебскага князя ў 12 карцінах, а менавіта так вызначыў жанр сваёй драмы «Альгерд», ён звярнуўся да асобы легендарнай. Вялікі князь Вялікага Княства Літоўскага — з тых дзяржаўных дзеячаў, якія асабліва шмат зрабілі дзеля ўмацавання і росквіту роднай зямлі. Не так і важна, як яна тады называлася. Усё адно відавочна, што Альгерд працаваў (дый ваяваў, бо такі гэта быў час) у імя нашай будучыні дзеля сучаснай Беларусі. За час ягонага праўлення тэрыторыя ВКЛ павялічылася ўдвая. Дамагчыся гэтага, безумоўна, яму было нялёгка.

Альгерд у мастакоўскім увасабленні Г. Марчука — не проста выдатны палкаводзец, сын свайго часу, які шмат у чым час абганяў, а і ўмелы стратэг. Разам з тым пісьменнік не толькі ўзвільчвае яго, але і паказвае з усімі слабасцямі, калі прага ўлады зацямніла шмат чаго чалавечага, прымушаючы дзейнічаць рашуча, не зважаючы на тое, што гэта часам ідзе насуперак маралі, падмяняе чалавечнасць жосткасцю. Г. Марчук паказаў Альгерда такім, якім успрымае яго сам — пісьменнік, у якога ўласны погляд на нацыянальную гісторыю, сваё разуменне яе на складаных зямных ростанях, што паядноўваюць у сабе мінулае, сённяшняе і будучыню. Атрымаўся не гістарычны партрэт вялікага князя, а ягоны ўзбуйнены мастацкі вобраз, што ўзнік дзякуючы ўдаламу спалучэнню пэўных дакументальна пацверджаных фактаў і мастацкага домыслу, які, аднак, не супярэчыць гістарычнай праўдзе.

Гэтай жа праўды хочучь, да яе імкнуцца і рэжысёры, мастакі, акцёры, у якіх, гэтаксама як і ў Георгія Васільевіча, высокае пачуццё нацыянальнай свядомасці. Нездарма драму «Кракаўскі студэнт» на сцэне Нацыянальнага тэатра імя Якуба Коласа ўвасобіў знакаміты Валерый Анісенка. Адчуўшы, зразумеўшы ўсю маштабнасць творчай задумы Г. Марчука, яго глыбокае і ўсебаковае разуменне гісторыі, ён так патлумачыў, чаму ўзяўся за пастаноўку згаданага твора: «Гэта нагода звярнуцца да сваёй гісторыі і зноў засвеціць, што ў нас яна ёсць. І так жа багата выдатных асоб! Я думаю, што нам робіць гонар тое, што ўзяліся за гэтую п’есу [...] Мы не маем права не памятаць свайго роду, продкаў, сваіх выбітных дзеячаў, што склалі славу беларускага народа».

Сімвалічна ўспрымаецца назва п’есы «Святло вышыні». За гэтымі словамі найперш сведчанне таго, наколькі яркага творчай вышыня — Скарына, як шмат трэба зрабіць, каб ва ўсёй паўнаце адчуць магічнасць яе святла, што азарыла не адно стагоддзе. Але хопіць яшчэ і на многія стагоддзі, калі не даваць затыхаць. Ды назву гэтую можна ўспрымаць і інакш. Гэта і святло той вышыні, якой у сваёй творчасці, прынамсі, драматургічнай, дасягнуў Г. Марчук. Яна ж даецца далёка не кожнаму.

Загортваеш апошнюю старонку кнігі, а ў думках ажываюць заключныя радкі з «Веча славянскіх балад» Янкі Сіпакова:

*Бывайце ж, даўнія стагоддзі,
Мы зноў вяртаемся ў свой час,
Дзе над галавамі у нас,
Як радасць, сонца светла ходзіць...*

А яшчэ не пакідае спадзяванне, што ў гэтых твораў, сабраных пад адной вокладкай, будзе шчаслівы сцэнічны лёс.

Лічу, таленавітая кніга п’ес «Святло вышыні» заслугоўвае Нацыянальнай літаратурнай прэміі за 2017 год у намінацыі «Драматургія».

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Алесь КАРАНЕЎСКІ

Камусьці патрэбна яхта
І соль акіянскай сінечы,
Чужое, мо лепшае свята,
Сляпучыя кветкі і рэчы...

Камусьці лілеяй лодка,
Спалоханы ветразь нябесны,
Над хатай блакітная зорка:
Радзіма — і родныя песні!

Лета некалі марай плыло

Лета некалі марай плыло,
Як абсяжнае воблака веры,
Дзе маленства збірала цяпло
І жаданні ў трывозе без меры.

Слёзы млеюць — што кроплі дажджу,
Парк ахутвае сонечны веер,
Зноў па ціхіх прысадах хаджу
Дарагіх і знаёмых, дзе сее

Час мясцовы вядомы агонь,
Лёгкіх птушак пралётныя шлейфы.
Ля ракі, дзе ў расе абалонь,
Новым гукам спагадліва эльфы

Пачынаюць чытаць казку дзён —
Дарагое маё з бегам часу...
Карагоды знаёмых імён...
Свіслач побач, як роднае — разам.

Я ўжо не мяняю алюры...

Я ўжо не мяняю алюры,
Нібы ровар «канёк-гарбунок»,

Пралятаючы хутка бардзюры
У напрамку любімых дарог.

Там гулялі дзянькі мае ў марях
Па прысадах з абодвух бакоў,
У цяністых, знаёмых абшарах,
Ля рачных, дарагіх берагоў.

Ці таму і ўсялякія птахі
Прылятаюць сюды і живуць.
А шматгучнага шчасця працягі
Па прысадах і зараз брыдуць.

Кут дзяцінства... і родныя сцэжкі.
Можа, фарбавы спектр у паўтон...
Хараства мінскіх паркаў уцешна
Узнікае... і кліча ў палон.

Спусціцца ў метро і з’явіцца ў Парыжы

Спусціцца ў метро і з’явіцца ў Парыжы,
Пайсці на Манмартр нацянькі...
Са спальных кварталаў і ранішняй цішы —
Брыду да вялікай ракі.

І так беспрычынна сляза ажывае:
Празрысты паўзе навучок.
А сэрца даўнейшая мара гукае,
Ды будзіць вясёлы званок.

І хочацца «выдаць» мажорныя гамы...
З дваровай макрэчы ў метро!
На хуткіх ступенях «нясуць кілаграмы»
Схаваныя цень і святло.

Паток выціскае ў сталічныя віды...
Сінеча затчэ небасхіл...
Вясновыя хвалі разносяць флюіды,
І нешта — касмічны эфір.

Прывабная Сена забыта ля храмаў,
Дзе гожая Свіслач блішчыць...
Такія там згадкі ля сцен Notre-Dame,
І зноў мне тут хочацца жыць!

З прыемным выдыхам услед
Ісці па шпалах з лётам птахай!..
На рэйкі палажыць білет
І збегчы ўніз у водар пахаў!

Ад поезда шлях пэўны мой,
Да лесу, дзе зязюля лічыць,
Да рэчкі, дзе ўзыход смугой
Пейзаж стварае маляўнічы.

Туды, дзе шолахі і дом...
Паветра у трымценні трэляў!
Туды, дзе ветрык за мастом
Бы круціць час у каруселі!

На гэтай зямлі будзем вечна мы жыць.
Зямная тут зорачка наша гарыць,
Сталіца Радзімы маёй дарагой —
Мінск родны мой!

Аблашчаны сонца святлом
І нашай любові цяплом,
Ты так прыгажэеш у нас на вачах,
Хоць быў і нялёгка твой шлях.
Праспекты тут новыя будуць

квітнець
І кветкі ў скверах красой палымнець.
Сталіца Радзімы маёй дарагой —
Мінск родны мой!

Уздоўж і ўшыр ты расці
І яркай нам зоркай свяці.
Здзіўлай харастом залатых купалоў
І ранішнім звонам званоў.
Дастойнай хай зменай нашчадкі

растуць,
Нікому пакрыўдзіць цябе не дадуць.
Сталіца Радзімы маёй дарагой —
Мінск родны мой!

Сінявокія зоркі

Небасхіл васількоў,
Сініх зорак зямных —
Залатое жытнёвае поле.
Пад напеў трапяткіх
Каласкоў маладых
Яны ўстыхваюць зранку з расою.

Васількі — кветкі нашых
Палёў і лугоў.
Сінявокім і край наш завецца.
З небам сінім
Зліваецца сінь васількоў,
І так ічодра нам сонца смяецца.

Васількі, васількі, васілёчкі,
Свеціць зоркамі ўдзень, а не ночкай.
З сініх зорак зямных васілёчкаў
Напляцём сінявокіх вяночкаў.

Магчыма, і доля завецца Айчынай
З паветрам і небам сваім назаўжды?
Такі побач родны мой гай салаўіны...
І гром з навальніцай, і холаду дым...

І Храм, што стаіць на гары, той
галоўны
На нашай святой непакорнай зямлі.
І шэпты малітваў у сценах ахоўных,
Каб словы нябёсаў да нас даплылі.

І свет новых рانیц у позірках родных,
Што разам прымалі начныя агні.
І доля ўся гэта ў вядомым находзе
К апошняму ўздыху праз новыя дні.

Маўчадскі прытулак

1

Цягнік ціха знік. Я ў госці прыехаў.
Царква... Побач крама, далей

сельсавет...
Навокал азёрыцы... І сёння — пацеха...
Рачулка вужакай паўз поле плыве!

Дзень добры і вам! А мне, як багацце, —
Маўчадскай пякарні духмяны батон...
Каўбаскі кальцо і што-небудзь для
дзядзькі.

А пах які! Дзякуй, — папаў у палон!

Паціху брыду, і асенняе лісце,
Засушаны шоргат кружляе мне ўслед.
Знаёмы асфальт і пагоркаў абрысы...
І бачу — ідзе зніз з роварам дзед...

2

— Здароў, Каранеўскі! Ну што там, у
Мінску?
Ці добра ў сталіцы? Што робяць цяпер?
— Паціху бяжыць час у працы без піску...
— Хутчэй, гэта тут на мясцовы манер.

Карціны купляюць?! — Дык гэта ж не
бульба...
— Дык бульбы хапае... і ёсць тут купцы!
Хадзем, мо па чарцы?... — Дзед, хопіць
мне гуляў...

У гэтай навуцы патрэбны дубцы.

— І што вось зусім не намочыш
вантробы!
А як жа жывеш ты, мой вольны мастак?
Але, пачакай вось... «трызвоняць» з
Еўропы...
— Іду ўжо, іду я — сустрэўся сваяк.

3

Як добра і вольна... І цягне да хаты,
Якая хавала жыццё кожны год.
Цяпер цішыня тут гуляе ад даты...
Вось дах нахіліўся — пайду ад журбот!

4

— Ой, Сашка прыехаў! Казаў, будзеш
летам.
— Як вы, цёця Ніна... Здароўе, настрой!?
— Жывём-пажываем па розных
прыкметах,
Вядзём гаспадарку... Лягчэй тут зімой.

— Чые там кароўкі на полі стаялі?
— Адна, бачыш, наша — няма
пастухоў...

А помніш, як дзеці твае прыганялі...
Вялікі быў статак, і добрых кароў.

— Было ім дзяцінства тут кожнае
лета...

І дзед быў з бабуляй, і зранку бліны...
— Ты бачыў, што з хатай... Не вечна ўсё
гэта...

І годы збягаюць, як хуткія дні...

Заходзь! У нас цёпла, я печку паліла,
Садзіся, паеш вось — блінцы, малако
(Шчэ цёплае, зараз кароўку даіла).
Сядай — тут: ты любіш глядзець у
акно.

Прыехаў зноў дыхаць сваёй цішынёю...
Любоў не праходзіць да гэтай зямлі.
Паеш ды ў зале, у нашым спакоі
(а дзядзька вось прыйдзе) прыляж-
аддыхні.

5

Маўчадскі прытулак, табе
прывітанне:

Пагоркам, узлескам і родным кладам!
Усё абыду тут, адзначу спатканне
У сэрцы, і сэнсу пачуццям прыдам.

Якія тут сосны і вецер прасторы!
Тут лічаць крыніцы на пальцах заўжды.
Туманы прыгожыя робяць узоры,
І водар лясны мае з комінаў дым.

А ўздыхі глыбокія — разам з душою!
Яна тут гуляе — яна тут заве!
А можа, жыла у гасцінным пакоі
Ля возера ціха — не ў казачным сне.

Час абудзіць схаладнелы дом,
Расчысціць закінуты сад,
Час займацца ўдзячнай працай.

Як не мы самі,
Хто захіне нас ад куль,
Хто ў нас паверыць,
Хто склеіць раздзертую фотку,
Хто сагрэе прамерзлае сэрца?

Кожны з нас —
Тамсама пакуль
Адчыняе брудную фортку,
Хапае ротам паветра,
Як рыбіна на кручку,
Задыхаецца, беіцца.

Нас наўкола пакуль —
Безыменныя мамы і таты,
Беспрытульныя бусляняты,
Нічыinyя сцены
І чорны гумар на сцэне —
Смех дурны, калі не да прыколаў.

Мы не застанемся ўбаку
Хваляў новай вясны. Бог возьме нас за руку
І разамкне
Зачараванае кола.

Жыццё не схацела ісці па пракладзеных
рэйках
у той дзень, калі грывнуў пярун сярод
яснага неба.
Тады як быццам маланка ўдарыла ў дрэва —
так рэзка, раптоўна, крыкліва ўзлаваўся
твой голас.
З расколіны ў сэрцы маім пацяклі
вершы-рэкі.

І д’бал сказаў мне: дарма
гадавала свой сад,
бо няма табе ішчасця на свеце.
Ды моўчкі Снадар
даў мне яблыняў белую квецень.

Яніна ЖАБКО

З любоўю да роднага краю

Праявы любові да роднага краю,
Да сініх азёраў, палёў і лугоў
У вершах і песнях сваіх адкрываю,
А сэрца імкнецца спяваць зноў і зноў.

З чужбіны прыедзеш, убачыш бярозы,
Хацінку сваю, васількі, сенажаць.
І цяжка стрымаць нечаканыя слёзы,
Сардэчныя слёзы так цяжка
стрымаць.

З любоўю да краю, да роднай прыроды
І дзеці, і ўнукі мае будуць жыць.
Ніколі нікому не дасіць сэрца згоды,
Каб край, дзе ты рос, не любіць і
забыць.

Зорачка зямная

У лепшым куточку зямлі,
Дзе прадзеды нашы жылі,
Дзе кроны дубоў на аблоках ляжаць
І зоркі ў азёры глядзяць —

Віка ТРЭНАС

Бліжэй не бывае — так блізка твой
небакрай,

Уласнаствораны рай.
Адно толькі вочы расплюшчыць варта —
Аблокі як быццам цукровая вата,
Вада і сонца, танцы і жарты.

У мора твайго няма берагоў, бо
Бязмежная ў сэрцы любоў.
І заўсёды носіш з сабой ты
Свае абярэгі — словы і ноты,
Вясёлкавых промняў пашчоты.

Жыццё ў стылі рэгі — гэта калі
Не крануўся нагамі зямлі.
Сёння тут, заўтра там, і
Шаманы б’юць у тамтамы.
А ты — птах з залатымі крыламі.

Лаві ямайскія рытмы, спявай разам з намі,
Усе танчаць разам з табой,
Свята сёння з табой.

Час аднавіць раскіданае гняздо,
Каб гадаваць птушанят,
Бо няма куды ім вяртацца.

Віктар КУНЦЭВІЧ

Я быў малы, санлівы,
Напаўгалодны,
Але ж шчаслівы, —
Тым. Што спазнаваў
Такі вялікі,
Такі цудоўны свет.
Узрост змяніў мяне...

Спазнаваць навакольны свет я пачаў цёплым вясновым днём, ходзячы ў гумовых боціках па лужыне, якая займала плошчу з паўтэктара на вясковай вуліцы. Наша хата і хата суседзяў Ціханавічаў нібыта адступіліся, выдзеліліся з агульнага раду вёскі, каб даць раскашаваць гэтай забалочанай нізіне. Тады я — пяцігадовы хлопчык — шчыра радаваўся, што каля хаты так шмат вады, у якой плаваюць маленькія спрытныя кругленькія істоты з кароценькамі хвосцікамі. І калі сястра Таццяна растлумачыла, што чорненькія круглячкі — гэта галавасцікі, з якіх потым вырастаюць агідныя і няўклюдныя жабы, мяне ахапіла пачуццё шкадавання да шустрых істот.

Маці часта казала бацьку, што трэба нейкім чынам сабраць грошы і купіць хату, каб нарэшце выбрацца з гэтага балота, з гэтай цеснай халупы-хаты. Бацька ўздыхаў і адказваў, што няма яго віны ў тым, што засталася яму такая спадчына, а зарабіць грошы на новую хату вельмі цяжка. Мне ж здавалася, што наша хатка, у якой так цёпла пачувалася зімой, самая ўтульная і самая лепшая і стаіць яна ў самым зручным, выдатным месцы. Перамераўшы ўсю балацэвіну і чарпануўшы вады ў боцікі, я скінуў іх на беразе і басаноў пайшоў туды, дзе была драўляная кузня. Па траве, якая ўжо ярка зелянела, борздзенька, перабіраючы кароткімі лапкамі, пабегла яшчарка. Я падбегаю кіннуўся за ёй. Яшчарка часам спынялася і, павярнуўшы галаву ўбок, нібыта спрабавала паглядзець, хто ж гэта даганяе яе. Калі яна спынілася чарговы раз, я адважыўся і прыціснуў нагой яе хвост. Яшчарка тузанулася і пабегла далей, а хвост застаўся сіратліва ляжаць у траве. Я ж зразумеў, што зрабіў дрэннае гэтай дзіўнай істотце.

— Ты прыціснуў яе хвост і гэтым пазбавіў яшчарку волі, — сказаў мне бацька. — Вось яна і ахвяравала хвостом, каб атрымаць свабоду.

— А свабода гэта што?

— Ты яшчэ маленькі. Не зразумееш. Чалавек не можа быць абсалютна свабодны, у гэтым ён залежыць ад абставін, ад іншых людзей.

Канешне, мне былі незразумелыя бацькавы развагі пра свабоду, я толькі пачынаў адкрываць такія цікавыя, такія вялікія свет прыроды і ва ўзросце пяці гадоў адчуваў сябе шчаслівым чалавекам. І нават тады, калі бацька знік з дому і маці была змрочная і разгубленая, а старэйшыя брат і сястра сталі маўклівыя і сярдзітыя, я не страціў свайго бесклапотна-радаснага стану.

Аднойчы надвечоркам сястра Таццяна знайшла мяне на ўскраіне вёскі, каля жытнёвага поля, дзе я назіраў, як стракозы гушкаюцца на блакітных васільках. Сястра схопіла мяне за руку і павяла дамоў.

— Больш мама не выпусціць цябе з хаты, калі ты будзеш швэндацца так далёка, — выгаворвала яна. — Што ты будзеш рабіць, калі цябе схопіць паліцай?

— Які паліцай? — спалохана спытаўся я.

— Пакажу. Ён сядзіць каля сваёй хаты.

Мы мінулі вуліцай яшчэ некалькі хат, і я ўбачыў мужчыну, які сядзеў на лаўцы каля паркана. Ён быў апрануты ў чорную адзежу і курыў цыгарэту. Удумліва глядзеў кудысьці далёка, не звяртаючы на нас увагі.

— Гэта ён — паліцай, — шапнула на вуха Таццяна.

Тады я ўжо ведаў, хто такія немцы, паліцаі і нашы савецкія воіны. І нават трымаў у руках «пахаванку» — маленькую паперку, якая даўно, тады, калі мяне яшчэ не было на свеце, паведамляла бацьку пра тое, што яго старэйшы брат Міхаіл загінуў пад Берлінам. Даводзілася мне трымаць у руках і бацькаў медаль «15 год Перамогі над Германіяй». Бацька на фронт не патрапіў і быў прызваны ў армію адразу пасля вайны і служыў 7 гадоў,

пакуль, як ён сам казаў, не падрасла змена. За службу і быў ушанаваны пасляваенны прызыў юбілейнымі медалямі.

— А чаму гэтага паліцай не забілі нашы? — спытаўся я ў сястры, калі мы крыху адышліся ад яго хаты.

— Ён адсядзеў шмат гадоў у турме, і вось цяпер яго выпусцілі.

Паліцай я стаў баяцца і ў той бок вёскі, дзе ён жыў, хадзіць перастаў.

Чаму тым далёкім летам 1963 года я быў прадстаўлены сам сабе і днямі сноўдаўся па вёсцы, мне невядома. Калі хацелася есці, я заходзіў у хату аднавяскоўца і пытаўся: «Хлеб ёсць? Няма?» Людзі ўсміхаліся, і адразу ж лусту хлеба, часам давалі штосьці і да хлеба. Я ведаў, што маці павінна вяртацца з працы з боку калгаснага двара і надвечоркам чакаў яе каля кустоў арэшніку. Калі яна з'яўлялася на дарозе, я ўзнімаўся з травы і бег насустрач. Маці падхоплівала мяне на рукі, потым даставала з кішэні хусцінку, выцірала мой брудны твар і цалавала шчокі, прыгаворваючы: «Які ж ты ў мяне брудненькі... Які ж ты ў мяне прыгажунчык...».

Я заўважыў, што ў яе вачах блішчаць слёзы.

— Мама, чаму ты плачаш?

— Гэта я ад радасці, што ты сустракаеш мяне.

Маці апускала мяне на дол, я трымаўся за яе руку, і мы няспешна крочылі дамоў.

На шостым годзе жыцця я не мог разумець, у якую складаную сітуацыю патрапіла мая маці, застаўшыся ў цяжкі пасляваенны час без мужа з малымі дзецьмі. Старэйшаму брату было 9 гадоў, сястры — 8.

Дома маці зварыла бульбу, і мы селі вячэраць. З сэнцаў яна прынесла трохлітровы слоік, у якім было крыху малака. Брат хуценька схопіў яго. Наліў сабе поўную шклянку, потым напалову напоўніў шклянку сястры, а мне лінуў яшчэ менш і сказаў: «Ты малы, табе хопіць...»

Трымаючы слоік рукамі, брат хацеў сесці на зэдлік. Я, узрушаны крыўдай, піхнуў зэдлік нагой, і Міхаіл упаў на падлогу. Слоік яму ўдалося ўтрымаць, толькі крыху малака лінулася ў твар.

Смяяліся ўсе. Нават пасміхаўся Міхаіл. Я зноў убачыў, што ў маці на вачах блішчаць слёзы.

Памятаючы пра былога паліцай, раніцай я накіраваўся ў процілеглы ад яго хаты бок, дзе адкрыў для сябе сапраўдны цуд — рэчку. Яе не параўнаеш з той веснавой калюжынай каля нашай хаты. Рака — гэта рух. Рух вады магутны. Ён нясе, гайдае ўсё, што трапляе ў яе. Вось праплывае даволі вялікае дрэва, а вась на хвалях калыхаецца страказа. Цячэнне нясе яе блізка ад берага, і я разумею, што змагу яе злавіць. Аднак не паспяваю дацягнуцца да яе, бо мая нага пакаўзнулася на слізкім беразе, і я апынуўся па калені ў вадзе. Выбраўшыся з рэчкі, я зразумеў, што мне патрэбна апярэдзіць па цячэнні рэчкі страказу і, увайшоўшы ў ваду, спакойна яе забраць.

І вось яно — срэбракрылае дзіва, якое я так хацеў злавіць на васільках у жытнёвым полі, — ляжыць на маіх далонях. Радасць поўніць мае грудзі. Аднак я яшчэ не здольны зразумець, што зрабіць гэта дапамагла мне рэчка. Зацікаўлена разглядваю маляўнічае крылатае стварэнне. Сонечным прамяням таксама цікава — яны нібыта гуляюць у хованкі з крыльцамі страказы. Але раптам крыльцы затрымцелі і страказа павольна ўзняла ў паветра прадаўгатае цельца.

— У-ра! Яна ляціць! Ляціць! — радасна крычу я, і хутка мяне ахоплівае расчараванне: крылатае дзіва больш не належыць мне. Я забраў страказу з рэчкі, сонечныя прамяні высушылі ёй крыльцы і забралі яе ў мяне. Ну чаму так адбываецца?

Узышоўшы на высокі абрывісты бераг, я сеў на мурог і адкрыў для сябе яшчэ адно дзіва: у вадзе рэчкі велічная плылі сівыя аблокі. Паназіраўшы за іх рухам у рацэ, а потым у небе, я прыйшоў да высновы, што ў вадзе разглядваць аблокі цікавей і зручней. Раптам нехта моцна тузануў мяне за кашулю і паставіў на ногі. Гэта была маці.

РАНІШНЯЕ ШЧАСЦЕ

Апавяданне

— Я забараняю табе сюды прыходзіць аднаму, — ледзьве не крычала яна. — Скажы, ты заходзіў у ваду?

— Не, — спалохана схлусіў я.

— Плынь ракі вельмі небяспечная, як і яе дно. Ідзеш у вадзе і можаш раптам праваліцца ў яе з галавой. А ты плаваць не ўмееш, — ужо спакойна казала маці, калі мы крочылі дамоў.

— А Мішка ўмее плаваць?

— Умее.

— Я папрашу, каб ён навучыў мяне.

— Папружкай я буду вучыць яго, бо зусім не назірае за табой. Швэндаецца невядома дзе, таксама як і Таццянка...

Хутка праляцела лета. Нашай сям'і капаць бульбу дапамагалі бацькі мамы — дзядуля Мікалай, бабуля Праскоўя — і мамін брат Яўген. Выкапаная бульба яшчэ ляжала ў агародзе, як на дварышчы з'явіўся бацька.

— Татка, мой татка прыехаў! — кіннуўся я да яго, і бацька, падхапіўшы мяне на рукі, пацалаваў і прытуліў да сябе. А я ўбачыў, што маці, брат і сястра зусім не раду юцца яго прыезду і глядзяць на нас з бацькам з насцярогай і жалем.

Потым бацька і маці доўга гаварылі сам-насам. Значна пазней, калі я ўжо стаў дарослы, бацька прызнаўся мне, што тым восеньскім днём прыходзіў, каб забраць свае рэчы, і што я, абхапіўшы яго рукамі, не дазволіў яму гэтага зрабіць.

Хутка наступіла зіма. Яна была марозная, снежная і вельмі доўгая.

— Хачу малака, — енчыў я, калі маці ставіла на стол міску з адваранай бульбай.

— Якое малако? — уздыхала маці. — Хутка і бульбы не будзе... Хутчэй бы вясна.

А вясна нібыта забылася пра вёску. Ноччу мароз размалёўваў шыбы вокнаў сваімі цудоўнымі срэбнымі малюнкамі. Днём выглядала сонца, і малюнкi паволі знікалі.

Бацька працаваў на ферме. Часам прыносіў адтуль у кішэнях крыху мукі, і маці варыла нам з яе нішчымыя кулеш.

Вясна заўжды перамагае зіму. Рэзка пацяплела, і равок, па якім шугала веснавая вада, весела загурчэў. Аднойчы ля нашае хаты спыніўся чорны аўтамабіль. З яго выйшлі трое незнаёмцаў і перапаханы бацька. Адзежа на мужчынах была добрая. Блішчэлі чорныя скураныя курткі і рамяні.

— Адчыніць пуню і свіран, — закамандаваў бацьку высокі дзяцюк з доўгім носам і кусцікам вусоў пад ім.

— Ды тут хоць шаром пакаці, — казаў бацька, адчыняючы дзверы пабудоў. — Мне дзетак няма чым карміць, а не тое, каб красці для скаціны...

Я спачатку ўзрадаваўся прыезду незнаёмцаў, а калі ўбачыў, як рахмана, па-гаспадарску яны зазіраюць у парожнія бочкі і скрыні, то зразумеў, што гэтыя дзецюкі жадаюць нашай сям'і дрэннага, таму падбег да бацькі і, абхапіўшы яго нагу рукамі, прытуліў галаву да сцягна.

Каржакаваты малады дзяцюк зірнуў на мяне і пасміхнуўся.

— Не бойся, хлопча, не забяром мы твайго бацьку, — і, звяртаючыся да даўганосага, дадаў: — Паехалі, Сяргевіч, тут сапраўды няма чаго шукаць.

Вечарам за вячэрай бацька распачна казаў: «Гэта ж трэба, нейкая сволач настукала, што я нібыта краду муку з калгаснага двара. Ну, браў зімой у кішэнь, каб зварыць кулеш дзецям. Дык жа гэтак усе бралі...»

— Калі б у нас у хляве ці свіране было хоць і сваё зерне ці мука, арыштавалі б цябе, — сказала маці.

А я зразумеў, што сёння днём на наша дварышча прыходзіла бяда, якая толькі зірнула на нас халодным позіркам, і шчасце, што яна не забрала бацьку. Я зразумеў, што шчасце — гэта даволі нетрывалая рэч і, успоўміўшы бацькавы развагі пра свабоду, вырашыў, што яно насамрэч залежыць ад іншых людзей.

ТРЫУМФ БЕЛАРУСКАЙ КНІГІ

на XV Міжнародным конкурсе «Мастацтва кнігі» дзяржаў — удзельніц СНД

Міжнароднае журы конкурсу сабралася 29—30 чэрвеня ў Душанбэ, каб вылучыць пераможцаў. Кнігі, прадстаўленыя нашай краінай, занялі 9 першых месцаў і 1 другое месца ў 11 прапанаваных намінацыях. Больш за тое, яшчэ 6 кніг Беларусі атрымалі спецыяльныя дыпламы конкурсу. Віншаваць пераможцаў будучы падчас урачыстай цырымоніі, якая пройдзе ў верасні ў межах 31-й Маскоўскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу. Пакуль удзельнікі спаборніцтва чакаюць заслужанай ўзнагароды, у прэс-цэнтры Дома прэсы падвялі вынікі XV Міжнароднага конкурсу «Мастацтва кнігі» дзяржаў — удзельніц СНД.

— На конкурсе разгарнулася сур'езная барацьба: кожная краіна хацела як мага лепш прадставіць сваю гісторыю, традыцыі, звычаі. Журы звяртала ўвагу на многія аспекты, калі прымала канчатковае рашэнне, — распавёў дырэктар выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» Уладзімір Андрэевіч. — Узнагароды прысуджалі вельмі вядомыя і паважаныя людзі з розных краін: супрацоўнікі міністэрства, кнігавыдаўцы, мастакі, грамадскія дзеячы. Журы адзначыла, што сёлета конкурс стаў трыумфам

беларускай кнігі. Вынікі «Мастацтва кнігі» сведчаць аб тым, што беларусы вельмі любяць кнігу, і лепшыя ўзоры выдавецкай дзейнасці нашай краіны годна вытрымліваюць канкурэнцыю ва ўсіх намінацыях, а недзе нават пераўзыходзяць сваіх сапернікаў.

Падчас сустрэчы ў Доме прэсы некаторыя аўтары і ўкладальнікі кніг-пераможцаў конкурсу прэзентавалі свае выданні. Заўважна, што прадукцыя беларускіх выдавецтваў спаборнічала за перамогу ва ўсіх заяўленых намінацыях:

«Садружнасць», «Мая краіна», «Кніга для дзяцей і юнацтва», «Дыялог культур», «Навука і інавацыі», «Вучэбная літаратура і адукацыя», «Арт-кніга», «Надрукавана ў Садружнасці», «Мастацтва ілюстрацыі», «Гран-пры», «Перамога». Так, Гран-пры конкурсу «Мастацтва кнігі» прысудзілі кнізе «А хто там ідзе? На мовах свету», дзе сабра-

Пераможца конкурсу «Мастацтва кнігі» — 2018 у намінацыі «Мая краіна».

ны пераклады аднаго верша Янкі Купалы на 100 моў, а таксама факсімільнае яго твора «А хто там ідзе?» (выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі»).

Дырэктар выдавецтва «Народная асвета» Вікторыя Калістратава прадставіла зборнік твораў Чынгіза Айтматава «І вякуе дзень даўжэй за век» (пераклад Міхася Стральцова, ілюстрацыі Арлена Кашкурэвіча) і заўважыла, што цяпер гэтага пісьменніка можна

назваць літаратурным брэндам Кыргызскай Рэспублікі. Выданне «І вякуе дзень даўжэй за век» юбілейнае: яно прымеркавана да 90-годдзя Чынгіза Айтматава і 25-годдзя ўсталявання дыпламатычных стасункаў паміж Беларуссю і Кыргызстанам (дарэчы, Міжнародная арганізацыя цюркскіх культур (ЦЮРКСОЙ) абвясціла 2018 год годам кыргызскага пісьменніка Чынгіза Айтматава).

Любоў Ракава, адна з аўтараў кнігі «Беларускі касцюм» (пераможца ў намінацыі «Мая краіна»), паведаміла, што праз ілюстрацыі да кнігі журы адчула, хто ёсць сапраўдныя беларусы, бо наш касцюм — носьбіт айчыннай культуры. Адметнасць выдання — вялікая колькасць выяў шляхецкіх убораў, багатай параднай вопраткі. «Праз гэтую кнігу ўсе даведаюцца, што беларусы не адно ў лапцях хадзілі», — адзначыў старшыня Беларускага саюза мастакоў Рыгор Сітніца. Дарэчы, альбом «Рыгор Сітніца. Звычайныя рэчы» ад «Выдавецкага дома «Звязда», падрыхтаваны да юбілею творцы, перамог у намінацыі «Арт-кніга».

Кніга «Беларускі след у культуры і архітэктуры Масквы» (выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі») заняла 1-е месца ў намінацыі «Садружнасць». Адна з аўтараў кнігі, доктар мастацтвазнаўства Вольга Бажэнава, адзначыла, што выданне — сапраўдны даведнік па «беларускай» Маскве.

А сам конкурс «Мастацтва кнігі» — 2018 стаў своеасаблівым даведнікам па лепшых узорах беларускай выдавецкай справы.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

СЛОВЫ ЎДЗЯЧНАСЦІ, МУЗЫКА КАХАННЯ

тых, хто даў жыццёвую аснову, часцінку мудрасці, галоўную навуку любові. Выхаваюцца сярод усіх раздзелаў «Шчасця няма без кахання» і «Не спяшайся, мой часе», дзе паэтычная думка набывае асабліва яркія адценні. «Ізноў іскрыцца маладосці зічка», — прызнаецца паэтэса ў вершах пра каханне. Успаміны юнацтва, выкліканыя выпадковымі сустрэчамі, снамі, запозненымі прызнаннямі, кладуцца на паэтычны рытм не як настальгічная мелодыя, а хутчэй як шчаслівая песня ўдзячнасці лёсу за магчымасць кахаць, памятаць, хвалявацца. Часам успаміны кранаюць сэрца болей няспраўджаных надзей, але лірычная гераіня ўжо не наіўная летуценніца, яна можа з вышыні перажытага па-філасофску падсумаваць:

*Спаралелілі
сцяжынікі лёсу,
хоць насустрач,
падалося, беглі —
вось перакруціцца!
Не збылося...
Плюсам на жыццё
ніяк не леглі.*

Па-сапраўднаму глыбокі роздум пра сэнс чалавечага існавання і жыццёвае пакліканне кожнага з нас гучыць у вершах з раздзела «Не спяшайся, мой часе». Мы сустрэнем тут і развагі пра жаночую восень, што непазбежна надыходзіць насуперак жаданням, і пра змены ў наваколлі, якія не заўсёды даспадобы чалавеку з традыцыйнымі арыенцірамі, і пра сэнсоўную напоўненасць адзіноты чалавека сталага веку, якому нарэшце адкрываецца ісціна...

*Гады асеннімі лістамі шапаццяць
І адлятаюць-падаюць у Вечнасць...
Халодзячы лагод у пачуццях,
Туману хусткай ахінаюць плечы...*

В. Гіруць-Русакевіч часта выкарыстоўвае прыродныя метафары ў апісанні пачуццяў і падзей. Пейзажы ў яе не толькі фон, але і адлюстраванне розных станаў душы. І ў гэтым, мабыць, таксама праяўляецца любоў да роднага куточка, у краявідах якога паэтэса можа знайсці суцэла любіму настрою. Бо радзіма — гэта тое, што заўсёды з табой, у сэрцы, памяці і вершах.

Наталія НАРУТОВІЧ

Вядомыя і невядомыя літаратары пра тое, чаму Мінск — назаўжды

Застацца ў горадзе падчас летняй спякоты — сапраўднае выпрабаванне. Каб лягчэй шпацыравалася па Мінску — самы час прачытаць кнігу пра яго. Сёлета ў межах фестывалю «Горад і кнігі» быў праведзены конкурс апавяданняў пра Мінск. Праект мае назву «10+10». Творы дзесяці пераможцаў з'явіліся ў зборніку побач з творами дзесяці вядомых аўтараў.

Кіраўніком гэтага спецпраекта выступіла Маргарыта Латышкевіч — пісьменніца і рэдактар аддзела прозы часопіса «Маладосць». Яе твор таксама змешчаны ў зборніку разам з апавяданнямі Людмілы Рублеўскай, Ганны Севярынец, Адама Глобуса, Алены Мальчэўскай, Андрэя Жвалеўскага і Яўгеніі Пастарнак, Надзеі Ясмінска, Міхаіла Валодзіна, Уладзіміра Садоўскага і Юліі Алейчанкі. Астатнія дзесяць — пераможцы конкурсу, маладыя літаратары. Усе тэксты былі напісаныя спецыяльна для гэтага праекта.

Прэзентацыя кнігі адбылася падчас правядзення самога фестывалю ў маі.

Галоўная ідэя праекта вытрымана. «Мінск як тэма, Мінск як месца, Мінск як галоўны герой і як фон падзей, што іх вызначае. Мінск у любых праявах, але абавязкова ён», — адзначаюць стваральнікі. Зборнік «Мінск назаўжды» выглядае як дзіцячая кніга, і некаторыя тэксты з яго падобныя да казак, але ўсе аб'яднаныя такім знаёмым месцам дзеяння. Можа, таму ў гэтай кнізе адчуваецца нешта цёплае і чароўнае пры адным толькі поглядзе на вокладку. А пасля прачытання захочацца менавіта з такім адчуваннем паглядзець на горад вакол цябе.

Дар'я СМІРНОВА

«Сіняя кніга» пра асаблівы шлях

Жанр альбо від літаратуры non-fiction падаецца спачатку вельмі простым. Бо нічога ж выдуманнага не трэба, проста апісваеш тое, што адбываецца. Але тут жа з'яўляецца і сур'езная складанасць. Чытачы даволі часта імкнуцца знайсці ў кнізе нешта, што будзе адпавядаць іх ад рэальнасці або прыўносіць у яе нейкую асаблівае. Трэба выбраць актуальную праблему і цікава яе падаць. Вось, напрыклад, споведзь алкаголіка! Пагадзіцеся, вельмі плённая тэма.

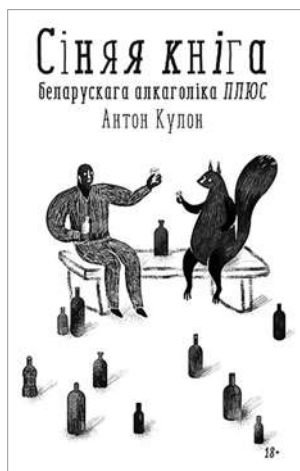
У канцы чэрвеня адбылася прэзентацыя перавыдадзенай у выдавецтве «Галіяфы» кнігі Антона Кулона (Анатолія Астапенкі) «Сіняя кнігі беларускага алкаголіка». Упершыню выданне з'явілася ў 2012 годзе і выклікала значны рэзананс, у 2013 яго пераклалі на рускую мову. Новае выданне называецца «Сіняя кнігі беларускага алкаголіка плюс», бо мае дапаўненні да першай версіі. «...Жыццё з алкаголем — асаблівы шлях. Алка-

голь дорыць збавенне і радасць, ён прыносіць пакуты і гора і, урэшце, прыводзіць смерць. Я спрабую глянуць паводнаму на гэты асаблівы шлях і на людзей, якія ідуць той цяжкай, сапраўды ваеннай дарогай», — чытаем у кнізе. Мэта аўтара — пошук шляхоў выхаду з хваробы і змяненне агульнага меркавання пра яе. Бо калі на хворага глядзіць з пагардай, ён ніколі не вылечыцца. Акрамя асноўнай праблемы, твор проста распавядае гісторыю, чалавечае жыццё і чалавечыя прыгоды. У кнізе сустракаюцца імёны вядомых літаратараў.

«Аўтар, апісаўшы гісторыю свайго п'яна-цвярозага жыцця, не п'е вось ужо дзевяты год. Рэкамэндуецца прачытаць усім, нават таму, хто не бачыць праблемы», — гаворыцца ў выдавецкай анатацыі да кнігі. Магчыма, для самога аўтара напісанне такога твора стала выхадам з праблемы, а можа — толькі спосабам падзяліцца і камусьці дапамагчы.

Але ўсё ж такі падаецца, што кніга не толькі пра алкагалізм.

Дар'я СМІРНОВА

Лёсы старадрукаў

«Вар’ят»-перакладчык

Цяжка знайсці чалавека, які ні разу не чуў пра выдатнага французскага філосафа-асветніка XVIII стагоддзя Вальтэра. Таксама шмат хто ведае, што сапраўднае імя філосафа было Франсуа-Мары-Аруэ. Але малавядомы той факт, што ў яго было больш за 160 псеўданімаў! Напрыклад, пад імем Бурдзільён (Іосіф) гэты вялікі філосаф напісаў брашуру пра супярэчнасці паміж цэрквамі ў Польшчы, якая, як і многія іншыя творы Вальтэра, была перакладзена на рускую мову. У Расіі яна выйшла пад назвай «Опыт исторический и критический о разгласиях церквей в Польше сочинен Иосифом Бурдильлионом, профессором права общенародного, а с французского переведен В. Т.» (СПб., 1768). Асобнік гэтага выдання захоўваецца ў аддзеле рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі НАН Беларусі (АРКіР ЦНБ НАН Беларусі).

Брашура мае два пераклады на рускую мову. Тэкст нашага выдання быў перакладзены вядомым паэтам і філолагам Васілём Трэдзіякоўскім, пра што сведчаць ініцыялы «В.Т.» на тытульных аркушы.

Нягледзячы на тое, што арыгінал быў падпісаны адным з псеўданімаў Вальтэра, сапраўд-

нае імя аўтара не было таямніцай для перакладчыка. Так, у прадмове да перакладу «У вестцы ад перакладу» ён пісаў: «Небольшая сия тетрадь, сочиненная в превосходное почтение Греческому Православию пред Римскою церковью и в толику юж славу и хвалу Самодержице нашей Великой, Прещедрой Екатерине II... хотя и возвещает в заглавной своей Титле Автора себе Иосифа некоего Бурдильлиона; но мнится, что сие имя есть подменное вместо прямого сочинителя, и что истинный сея книжки Автор есть один из славнейших во всей Европе Филолог французский». З гэтым сцвярджэннем, мабыць, не мог пагадзіцца адзін з чытачоў асобніка «Опыта исторического» з фондаў АРКіР ЦНБ НАН Беларусі. У канцы прадмовы, насупраць слова «французскі», ім зроблены рукапісны запіс чарніламі — «сумасшедший». Таксама ў канцы прадмовы тым жа, мяркуючы па почырку, уладальнікам зроблены запіс: «— никогда! ибо дуракамъ можно делать такое посвящение». Гэты рукапісны тэкст адносіцца да заключнай часткі «...ад перакладу». Хто ж з’яўляецца аўтарам такой рэзкай крытыкі слоў В. Трэдзіякоўскага?

Можна сцвярджаць, што ўладальнікамі брашуры да таго моманту, як яна трапіла ў фонд акадэмічнай бібліятэкі, былі прынамсі тры чалавекі. Пра гэта сведчаць экслібрысы — уладальніцкія знакі на старонках асобніка.

Паспрабуем высветліць, ці мог хто-небудзь з іх пакінуць згаданыя вышэй запісы.

Адзін з экслібрысаў абвяшчае: «изъ книгъ П.А. Ефремова. № shk. пол.». Гэты ўладальніцкі знак паведамляе нам, што ў XIX стагоддзі кніга належала Пятру Аляксандравічу Яфрэмаву (1830—1907) — вядомаму бібліяфілу, бібліётрафу, рэдактару, літаратуразнаўцу, выдаўцу, гісторыку рускай літаратуры, публікатару і каментатару твораў рускіх класікаў. Вядома, што яго калекцыя кніг налічвала больш за 20 тысяч асобнікаў (уключаючы збор яго бацькі — прафесара геаграфіі Маскоўскага ўніверсітэта). Пасля смерці П. Яфрэмава яго кніжная калекцыя была падзелена. Частку яе купіла Акадэмія навук, частка патрапіла, як і ў выпадку з асобнікам з АРКіР, у рукі вядомага букініста Васіля Іванавіча Клячкова. Пра гэта сведчыць папярковы ярлык з надпісам: «Антикварная книжная торговля В. И. Ключкова. СПб., Литейный пр. 55».

Васіль Клячкоў (1861—1915) быў адным з прагрэсіўных кнігагандляроў свайго часу. Таксама ён быў адным з заснавальнікаў «Кружка любителей русских изящных изданий». В. Клячкоў выпускаў самую вялікую на той час колькасць антыкварных каталогаў — больш за 600. Яго магазін часта наведвалі вядомыя пісьменнікі, антыквары, бібліяфілы, у тым ліку і П. Яфрэмаў. Валодаючы найбуйнейшай у Санкт-Пецярбургу букіністычнай крамай на Ліцейным праспекце, В. Клячкоў заўсёды імкнуўся весці сваю справу найбольш паспяховым чынам.

Маючы ў сваёй «біяграфіі» такіх знакамітых уладальнікаў, як П. Яфрэмаў і В. Клячкоў, нядзіўна, што гэтая кніга знайшла не менш годнага наступнага ўладальніка. Трэцім уладальнікам кнігі-«вандроўніцы» стаў Аляксандр Васільевіч Кокараў. У экзэмпляры маецца штэмпельны сюжэтны экслібрыс, які суправаджаецца надпісам: «из книг А. В. Кокорева». Асноўнымі абласцямі навуковых інтарэсаў вучонага-літаратуразнаўца Аляксандра Кокарава (1883—1965) былі старажытнаруская і руская літаратура XVIII стагоддзя. Звестак пра яго бібліятэку не знойдзена, але, улічваючы

сферу дзейнасці вучонага, можна меркаваць, што ў яго калекцыі было нямала цікавых і каштоўных кніг грамадзянскага друку.

Прааналізаваўшы інфармацыю аб уладальніках асобніка выдання з фондаў АРКіР, а таксама даследаваўшы рукапісныя запісы, чыё аўтарства вядома па іншых кнігах, можна выказаць здагадку, што запісы, пра якія гаварылася вышэй, належаць хутчэй за ўсё Пятру Яфрэмаву. Чаму вядомаму бібліяфілу не спадабаліся словы Васіля Трэдзіякоўскага, застаецца толькі здагадвацца.

Валерыя НАВУМЕНКА,
навуковы супрацоўнік ЦНБ НАН Беларусі

Конкурс «УРОКИ СУЧАСНАСЦІ»

Урок пазакласнага чытання ў 5 класе па казцы Анатоля Бутэвіча «Прыгоды вірус@ Шкодзі»

Абгрунтаванне актуальнасці тэмы. На жаль, кніга сёня не займае належнага месца ў жыцці сучасных школьнікаў. Асабліва насцярожвае нежаданне дзяцей чытаць на роднай мове. Прапанаваны праграмай творы часцей за ўсё аддалены ад сучаснага чытача: адсюль неразуменне праблем, паводзін і ўчынкаў герояў кніг. У будучыні мы рызыкуем наогул страціць беларускамоўнага чытача. Таму ў 5—8 класах неабходна паклапаціцца, каб чытанне ўспрымалася як цікавы працэс з гульнёй і творчасцю. Дапамагаюць у гэтым урокі пазакласнага чытання, на якіх настаўнік можа звярнуцца да літаратурных навінак, якія тэматычна або жанрава перагукваюцца з творами са школьных раздзелаў і могуць зацікавіць сучасных школьнікаў. Такія ўрокі павінны быць больш яркія, арыгінальныя, каб знайсці водгук у сэрцах чытачоў. Такім чынам павялічваецца цікавасць да чытання, да беларускамоўнай кнігі, узнікае жаданне выконваць дамашняе заданне не для настаўніка і адзнакі, а таму, што гэта цікава самому вучню.

Не сакрэт, што дзеці шмат вольнага часу праводзяць за камп’ютарам. Віртуальная рэчаіснасць для іх можа быць не менш значная за рэальнае жыццё. Гэта добра разумеюць злымыснікі, якія праз інтэрнэт шукаюць ахвяр. Таму важна засцерагчы вучняў ад непажаданага кантэнту, навучыць правілам бяспечных паводзін у сусветнай павуціне. Казка «Прыгоды вірус@ Шкодзі» ненавязліва вучыць дзяцей асноўным прынцыпам карыстання інтэрнэтам.

Арыгінальнасць правядзення ўрока. 5 клас — узрост, калі дзеці яшчэ любяць гульні, але ўжо маюць патрэбу ў сцвярджэнні ўласнай «даросласці». Гэтыя ўзроставыя асаблівасці і сталі падставай для выбару формы ўрока.

Настаўнік паведамляе, што сёння іх клас — гэта дэтэктыўнае агенцтва, а вучні — яго супрацоўнікі. Кожнаму выдаецца бэйдж «Дэтэктыў Таня», «Дэтэктыў Міша» і г. д.

А хто такі дэтэктыў? Чым ён займаецца? (азначэнне на слайдзе)

Наша агенцтва атрымала заяву ад грамадзяніна Анатоля Іванавіча Бутэвіча, 1948 года нараджэння, беларускага дзяржаўнага дзеяча, дыпламата, пісьменніка, публіцыста, перакладчыка, крытыка. (Далей у даступнай форме настаўнік знаёміць вучняў з біяграфіяй пісьменніка, яго творами для дзяцей. Слайды.)

З гісторыяй, якую нам паведаміў Анатоль Іванавіч, вы пазнаёміліся дома. Але ж мне чамусьці не верыцца, што гэта рэальная гісторыя. А вам? (адказы вучняў) Давайце правядзем **следчы эксперымент**, каб высветліць, сапраўдную гісторыю нам раскажаў аўтар ці проста казку?

Вучні запаўняюць табліцу «Казка // Рэчаіснасць» у адпаведнасці з адказамі на пытанні настаўніка:

- Успомніце, што такое казка. Якія бываюць казкі?
- Якія традыцыйныя казачныя элементы сустракаюцца ў творы А. Бутэвіча?
- Чым адрозніваецца народная казка ад літаратурнай?
- Якія прадметы і персанажы казачныя, а якія сучасныя?

і г. д.
Прыходзім да высновы, што гэта літаратурная казка, у якой аўтар папярэджвае пра рэальную пагрозу. Цяпер праверым дэтэктываў на прафпрыдатнасць. Задаюцца пытанні па месцы твора:

- У якім каралеўстве адбываюцца падзеі твора?
- Па якіх законах жывуць у каралеўстве?
- Пералічыце жыхароў сусветнага сеціва.
- Хто кіраваў у каралеўстве? Ахарактарызуйце яго і г. д.

Калі мы высветлілі, што ўсе нашы дэтэктывы — дасведчаныя людзі, апэратыўна-следчыя групы выправяцца на месцы злачынстваў для атрымання больш поўнай інфармацыі.

Групавая работа па казках зборніка з прэзентацыйнай вынікаў сваёй працы (кароткі пераказ зместу казкі — новае злачынства Шкодзі). Высновы занатоўваюцца ў сшытках, адлюстроўваюцца на слайдах.

Вось мы і вызначылі галоўнага злачынцу. Вірус Шкодзі!!!

Фізікультхвілінка: Прадэманструйце стаўленне да Шкодзі пры дапамозе мімікі, жэстаў, але без слоў.

— Вы ведаеце, што такое камп’ютарны вірус? (азначэнне на слайдзе)

Наступная задача нашага агенцтва — скласці фотаробат злачынцы. (Вучні складаюць сінквейн у парах, па жаданні агучваюць свае работы.)

Дзякуючы ўдала складзенаму фотаробату, шкодніка хутка злавлілі. Вось ён!

Допыт: папярэдне падрыхтаваны старшакласнік выконвае ролю Віруса Шкодзі. Вучні задаюць яму пытанні, у ходзе якіх высвятляюць, як дзейнічае камп’ютарны вірус, чаму яго нельга перамагчы.

Падчас вобыску ў Шкодзі была знойдзена шифроўка. Дэтэктывы, заданне для вас! (Перабытаны словы ў выказванні. Вучыцеся асноўным прынцыпам бяспечнай работы ў сусветным сеціве!)

Пакуль вы працавалі, гэты шкоднік зноў знік, але ж мы ўжо маем зброю супраць яго. Звярніце ўвагу на свае запісы (слайд). Якія правілы паводзін нам падказвае кніга? (занатаваны вывады работы груп)

1. Да гэтай пары шукаюць спосабы барацьбы з вірусам.
2. Пакуль мы разам, мы дужыя. Паасобку ж нас лёгка перамагчы.
3. Не зазірай у невядомыя лісты і не чытай чужыя пасланні.

4. Выконвай загады камп’ютарнай забароны.
5. Чытай уважліва дакументы.
6. Ніколі не забаўляйся з невядомымі пасланнямі.
7. Усталой на свой камп’ютар антывірусную праграму.

Рэфлексія. Мы высветлілі, што вірусы амаль непераможныя. Але змагацца з імі магчыма і патрэбна. Асноўныя правілы паводзін у сеціве мы з вамі ўжо ўдакладнілі. Што яшчэ можна дадаць?

Вучні па ланцужку звяртаюцца да аднакласніка з пародай, чаго не варта рабіць у інтэрнэце.

Давайце звернемся да ўступу зборніка. Да чаго з’клікае пісьменнік? (Адкладзі чароўную мышку свайго камп’ютара і вазьмі ў рукі кнігу.) Чаму пісьменнік, які апавядае пра свет камп’ютараў, дае нам такую парадку? (разважанні вучняў)

Дамашняе заданне. Казка А. Бутэвіча мае адкрыты фінал, а гэта значыць, што свавольствы віруса Шкодзі не закончыліся. А магчыма, ён выправіўся? Дома вы працягнуце гісторыю ў казачным каралеўстве, або намалюеце партрэт Шкодзі, або аформіце вокладку кнігі на свой густ.

Удзел вучняў у занятках. Форма ўрока вельмі спадабалася вучням, якія старанна працавалі на кожным этапе. Да ўрока самастойна прачыталі казкі, ахвотна адказвалі на пытанні і актыўна выконвалі заданні ў ходзе ўрока: складалі сінквейн, задавалі пытанні, разважалі, выказвалі ўласныя думкі індывідуальна, у парах, у групах. Асабліва спадабаўся «допыт» віруса, калі вучні змаглі задаць самыя складаныя пытанні дасведчанаму старшакласніку.

Вынікі. Заняткі атрымаліся насычаныя, што абумоўлена непадрабнай цікавасцю вучняў да твора і тэмы ўрока. «Расследаванне» адпавядае традыцыйнай структуры ўрока: знаёмства з біяграфіяй пісьменніка, узнаўленне раней набытых ведаў, фронтальнае апытанне, аналіз казкі, характарыстыка вобраза і г. д. Выкарыстанне прэзентацыі ажывіла ўрок, садзейнічала больш паспяховаму правядзенню слоўнікавай работы. Былі праведзены міжпрадметныя сувязі з прадметам «Інфарматыка» (у 5 класе яшчэ не вывучаецца, але сучасныя рэаліі паказваюць, што з гаджэтамі дзеці знаёмяцца раней, чым з кнігай). Сумесна складзеная памятка прымусіла вучняў па-новаму зірнуць на свае паводзіны ў інтэрнэт-прасторы, што надзвычай актуальна для нашага часу. А самае галоўнае — дзеці зацікавіліся творчасцю А. Бутэвіча і атрымалі парадку прачытаць цыкл казак Генадзя Аўласенкі пра Васю Лайдачка. Таму наперадзе новы цікавы ўрок пазакласнага чытання.

Таццяна ЗЯМЛЯНІК,
настаўніца сярэдняй школы № 2 г. Турава

Мастацкія практыкі

Алена РУСАКЕВІЧ

ШТО НЕ ТАК З ІНСТЫТУТАМ КУРАТАРСТВА?

Тэмпаральнасць мастацтва спараджае не толькі новыя віды або жанры мастацтва, але і новыя спосабы яго прэзентацыі. Куратарскі праект — важны элемент сучаснага мастацтва, які часта з'яўляецца індикатарам сталасці сучаснага мастацкага поля краіны. Інстытут сучаснага куратарства ў Беларусі пачаў сваё актыўнае развіццё ў канцы XX стагоддзя. Куратарамі часцей за ўсё становіліся мастакі і мастацтвазнаўцы, якія займаліся сучасным мастацтвам. Куратары ў той час стваралі выставачныя праекты высокага ўзроўню — як беларускія, так і міжнародныя.

Вельмі важная задача сёння — стварэнне ўмоў, якія б дазволілі гэтай сферы і далей развівацца. У Беларусі цяпер мноства мастакоў, якія займаюцца сучасным мастацтвам, ёсць выставачныя залы, якія спецыялізуюцца на прэзентацыі сучаснага мастацтва, але пры гэтым куратарскія праекты праводзяцца даволі рэдка, прафесія куратара не папулярны, няма выразна наладжанага механізму працы куратара з мастаком і выставачнай залай. Сёння існуе шмат прычын, якія не дазваляюць стварыць патрэбны кантэкст для актыўнага развіцця куратарскай дзейнасці.

Зараджэнне куратарскай дзейнасці на культурнай арэне нашай краіны адбывалася на неформальным узроўні. І, нягледзячы на тое, што мастацкія праекты і выстаўкі сучаснага мастацтва адпавядалі ўжо вядомым у Еўропе і Амерыцы статусу куратарскага выставачнага праекта, прафесіі «куратар» у Беларусі афіцыйна не існавала, як не існуе і цяпер.

Гэтая нязначная, здавалася б, фармальнасць іграе вельмі важную ролю ў развіцці куратарскай практыкі ў нашай краіне. Напрыклад, установы адукацыі, якія рыхтуюць спецыялістаў у галіне мастацтва і культуры, не могуць навучаць куратараў сучаснага мастацтва з-за афіцыйнай адсутнасці такой прафесіі. У выніку куратарамі становяцца мастацтвазнаўцы, галерысты, арт-менеджары, журналісты і г. д. Такі, часам аматарскі, падыход негатыўна адбіваецца не толькі на развіцці мастацтва краіны, але і на статусе прафесіі куратара.

Акрамя таго, само слова «куратар», а таксама функцыі, якія ён сёння выконвае, перанятая з замежнага культурнага поля. Важна ўлічваць той факт, што сучаснае мастацтва Беларусі, насуперак распаўсюджанаму меркаванню, не заўсёды развіаецца па еўрапейскім лякале. У Беларусі можна назіраць не толькі лакальныя тэндэнцыі ў мастацтве, але і лакальныя асаблівасці ў функцыянаванні выставачных інстытутаў. Адаптацыя гэтай прафесіі ў культурным полі нашай краіны становіцца адбылася б на яе развіцці і папулярнасці.

Сёння ў Беларусі куратарская работа вядзецца ў асноўным на выставачных пляцоўках, якія прэзентуюць пераважна сучаснае мастацтва. Тым не менш гэтыя выставачныя інстытуты прапануюць глядачу куратарскія праекты не так часта, — у большасці выпадкаў гэта проста выстаўкі сучаснага мастацтва. Адзінаквыя куратарскія праекты не ствараюць культурнага поля, у якім інстытут куратарства мог бы развівацца.

Па гэтых і многіх іншых прычынах сёння можна казаць пра куратарскія праекты сучаснага мастацтва Беларусі, але наўрад ці можна прызнаць факт існавання ў Беларусі інстытута сучаснага куратарства.

Дзе прачынаецца жывапісец?

Выстаўка-энцыклапедыя краявідаў Беларусі

Апошнім часам мастацкая супольнасць усё часцей канстатуе: пейзаж становіцца менш цікавы глядачу. Многія мастакі наогул не пішуць краявіды і шукаюць сябе ў іншых жанрах выяўленчага мастацтва. Але ж у коле мастакоў ёсць асобы, якія ніколі не прамяняюць пейзаж на іншыя кірункі творчасці. Яркі прыклад — Юрый Козел, персанальная выстаўка якога нядаўна адкрылася ў Палацы мастацтваў.

Аўтарскі почырк Юрыя Козела запамінаецца хутка. Цеплыня адценняў, вытанчанасць ліній і станоўчая энергетыка разам фарміруюць прыемны настрой. Майстар звяртаецца да глядача з пасылам любові і павагі да роднай зямлі. Яму цікавыя навакольныя працэсы, цікава, як па законах прыроды будзе сістэма жыцця чалавецтва. Праз краявіды майстар разважае і адчыняе дзверы душы для новых уражанняў і адкрыццяў.

— Усё сваё жыццё я закаханы ў пейзаж. Мне не зразумела, калі ў грамадстве гучаць меркаванні, што ў наш час пейзаж як жанр мастацтва не актуальны, — тлумачыць Юрый Козел. — Паглядзіце, на маёй выстаўцы прадстаўлена каля 60 твораў, большасць з іх — краявіды беларускай зямлі. І ні адзін не падобны на іншы. Пейзаж не трэба разглядаць толькі з пункту гледжання прасторавай кампазіцыі. Бо ён можа быць гарадскі або вясковы, зімовы ці летні, прыдуманый або

рэальны. Наша праблема ў тым, што мы разглядаем пейзаж праз прызму простага, а глыбей не бачым.

«Залатыя палі», 2004 г.

Майстар лічыць, што жывапіс для яго хутчэй задавальненне, чым праца. Яму падабаецца падоўгу стаяць каля палатна і з дапамогай пэндзля ствараць сюжэты, якія запалі ў душу. Аўтар часта ўспамінае роднае Дзятлава. Гэтану месцу прысвечана шмат твораў Юрыя Козела. Дарэчы, майстар практычна не прэзентуе творы ў Мінску, у асноўным выстаўляецца ў рэгіёнах.

— Гэта асабліва для мне персанальная выстаўка, прыемна, што яна падыходзіць па тэматыцы да рэспубліканскай акцыі «Год малой радзімы», — падкрэслівае мастак. — Галоўнае, што хочацца данесці да

гледача, — прыгажосць, на якую багатая Беларусь. Я памятаю, як пачаў маляваць у дзяцінстве. Уставаў раніцай, глядзеў, што адбываецца за акном. Пасля заўважыў, як з кожнай хвілінай змяняюцца колеры. За кошт святла мяняецца танальнасць — гэта ж сапраўдны цуд прыроды! Мне здаецца, тады ўва мне і прачнуўся жывапісец. Дзякуй богу, жыве і дасюль.

Акрамя краявідаў, мастак стварае партрэты і нацюрморты. У яго неверагоднае адчуванне характару герояў. Творца тонка і глыбока перадае іх эмацыянальны настрой. Праз партрэт можна зразумець шмат пра чалавека, якога напісаў мастак. Сам жа творца — чалавек добры і мяккі, таму і яго работы заўсёды цеплыя, насычаныя дабрыйняй.

— Мяне цікавяць розныя поры года, бо ў кожнай — сваё зачараванне. Стан прыроды ўплывае абсалютна на ўсё: на настрой, натхненне, на саму творчасць, — падкрэслівае аўтар. — Я лічу, што праз мае творы чалавек можа камунікаваць з прыродай, вывучаць яе, бо я дзялюся сваім досведам зносінаў з навакольным. Прыемна, калі ў сэрцы глядача мае творы адгукаюцца цеплыняй. Як мастак заўсёды залежу ад успрымання маёй творчасці глядачамі.

Выстаўка Юрыя Козела падобная на энцыклапедыю жывапісных месцаў Беларусі.

Вікторыя АСКЕРА

ПАДАРОЖЖЫ-МАРЫ

праз выставачны праект «Voyage, Voyage»

Твор Ірыны Якусавай, 2018 г.

важаць пра гэта прапануе выставачны праект «Voyage, Voyage» ў Палацы мастацтваў, дзе беларускія мастакі паказалі ўражанні ад захапляльных падарожжаў, прадэманстравалі адкрыцці, якія зрабілі ў моманты незабыўных імгненняў.

На выстаўцы экспануюцца творы старэйшага пакалення мастакоў. Напрыклад, Вільнюс пяцідзясятых гадоў Івана Мядзведзева альбо кампазіцыі сямідзясятых Георгія Паплаўскага, наважныя падарожжам у Індыю. Гледачы могуць убачыць жывапіс, графіку, скульптуру мастакоў сярэдняга пакалення, у тым ліку карціну Анатоля Кузняцова «Даліна Фараонаў», напісаную пасля сімпозіума ў Егіпце ў 2000 годзе, могуць пазнаёміцца з работамі маладых творцаў, якія працавалі ў розных краінах свету — Кітаі, Італіі, Іспаніі, Грэцыі, Ісландыі, Англіі...

— Калісьці я была рэфэрэнтам па працы з дзецьмі і моладдзю ў Саюзе мастакоў, — расказвае куратар праекта Ірына Кузняцова. — І пры арганізацыі выставак мне заўсёды здавалася, што творы пазбаўлены яркасці і эмацыянальнасці. Справа ў тым, што тады мала хто выяжджаў з краіны. У маладых мастакоў не быў развіты круггляд. Памятаю, як мы ўпершыню паехалі ў Італію і думалі, што ўсіх здзівім там прафесіяналізмам, а атрымалася наадварот: убачылі, як абсалютна па-іншаму працуюць у Еўропе. Мы куплялі кнігі і бесперапынна чыталі аб сусветным мастацтве. Гэта стала велізарным штуршком у развіцці беларускай творчай моладзі, работы якой, зробленыя пад уражаннем прыгажосці свету, сталі сапраўдным здабыткам беларускага мастацтва.

Знаёмства з культурай іншых краін дапамагала мастакам рабіць унёсак у скарбонку развіцця беларускай культуры: чым больш бачылі, тым больш разумелі, у чым адметнасць радзімы.

— Выстаўка «Voyage, Voyage» — гэта прыгода, якая дапамагае дзяліцца эмоцыямі, — падкрэслівае куратар. — Я лічу, што мастак абавязаны любіць і шанаваць сваю вёску, пасёлак або горад, але ж таксама павінен ведаць гісторыю і тэндэнцыі сусветнага мастацтва. Дэвіз выстаўкі — «Свет без межаў». У Год малой радзімы я падкрэсліваю, што мая радзіма — гэта ўвесь свет.

Праект пабудаваны выключна на асацыяцыях. Палотны на сценах і сюжэты, увасобленыя ў шкле і кераміцы, гарманічна ўзаемадзейнічаюць паміж сабой. У выставачнай прасторы ёсць водгаласы стылю Анры Маціса, таксама праглядаюць матывы Піта Брэйгеля, можна прыкмеціць і адсылкі да Рэмбранта.

— Не хочацца, каб падарожжа ўспрымалі ў прамым сэнсе, бо падарожнічаць можна ў сне ці ў часе, у прасторы і нават сваіх марах. Важна, каб гэта было зроблена прафесійна, — адзначае Ірына Кузняцова.

Экспазіцыя выбудоўвалася такім чынам, каб нагадвала дакументальны фільм, праз які глядач мог бы пазнаёміцца не толькі з самымі знакамітымі месцамі планеты, але ж пабываў бы ў неіснуючых гарадах і мястэчках. У гэтым і канцэпцыя выстаўкі — стварыць мост паміж рэальнасцю і выдумкай, дзе невядомая мова незнаёмых герояў вядзе нас праз гарады, паркі, карціны мастакоў і музыку да нашых асабістых пачуццяў ды перажыванняў.

Вікторыя АСКЕРА

Ларыса Клімава «Протавенецыя», 2004 г.

ЭМОЦЫ — ПРАЗ ФАКТ

Мемарыяльны комплекс «Трасцянец».

Прэм’ера дакументальнага фільма «Зондэргета» — чацвёртай у «Хроніцы Мінскага гета» карціне «Майстэрні Уладзіміра Бокуна» — прайшла ў Доме Масквы ў Мінску. Якраз у той дзень адбываўся мітынг-рэквіем памяці ахвяр нацызму на тэрыторыі былога лагера смерці Малы Трасцянец з удзелам афіцыйнай дэлегацыі, прэзідэнтаў Беларусі, Германіі і Аўстрыі. Сышлося: балючая тэма, балючасць успамінаў і кіно, створанае з адчуваннем болю.

Рэжысёр Людміла Клінцова працягнула дакументальны аповед, як з Еўропы ў Мінск для знішчэння прывозілі эшалоны яўрэяў. Нягледзячы на тое, што ў канцлагеры накіроўваліся не толькі дарослыя, але і дзеці, сёння можна знайсці тых, хто пазбег лёсу быць адпраўленым у Мінск разам са сваёй сям’ёй. Тады яшчэ дзеці, а сёння ўжо людзі ў гадах, каму цяжка ўспамінаць мінулае, могуць дапоўніць аповед пра «гамбургскіх» яўрэяў рэдкімі «жывымі» ўспамінамі. (Першы цягнік, усе пасажыры якога былі яўрэямі, прыбыў у Мінск у 1941 годзе з Гамбурга, і хоць пасля эшалоны прыходзілі і з іншых еўрапейскіх гарадоў, яўрэяў адтуль усё роўна называлі «гамбургскімі».)

Аўтары карціны «Зондэргета» звярнуліся да гэтага рэсурсу, што мы сёння яшчэ можам застаць, і знайшлі герояў, сем’яў якіх Мінскае гета датычыцца непасрэдна. Эдна Магдэр з Канады, Курт Маркс з Вялікабрытаніі і Міхаэль Розенберг з Германіі змаглі падзяліцца ўспамінамі пра блізкіх, што ў 1940-х былі адпраўленыя ў Мінск. Дакументальны фільм перадае сведчанне сваіх герояў і працягвае аповед пра Зондэргета, у якім раскрываецца і лішні раз замацоўваюцца факты пра халакост на беларускай тэрыторыі.

У дэталях раскрываецца, напрыклад, «абыгрыванне»

адпраўкі тысяч людзей — усяго ў раён Мінска было накіравана амаль 24 тысячы чалавек — на смерць: кожны з іх думаў, што едзе жыць, забіраў дакументы і сертыфікаты ў надзеі атрымаць лепшую працу, сам аплачваю білет на цягнік. Фільм «Зондэргета» амаль не выкарыстоўвае эмацыянальны рэсурс, але перадае эмоцыю праз факт: інфармацыя, якая суправаджае гісторыю Мінскага гета, сённяшняга чалавека здольна моцна ўразіць (не выціснуць слязу, але ўсё ж). Адзінае, у кадр трапляе пара сцэн, дзе ў саміх герояў фільма на вочы наварочваюцца слёзы, і гэта дэманструе, як моцна трагедыя 1940-х адгукаецца ў сённяшнім дні. Запрасілі да ўдзелу і мінчан, якія помняць і часы, і эшалоны: на экране старажылка Мінска згадвае свае ўражанні ад новапрыбылых.

«Майстэрня Уладзіміра Бокуна», якая займаецца гістарычным кіно, сродкі на чацвёрты фільм «Хронікі Мінскага гета» збірала крыху да крыхі. Бюджэт атрымаўся прадказальна недастатковы, таму прозвішчы і ролі ў здымачнай групе раз-пораз пераплятаюцца. Аўтарамі сцэнарыя сталі Барыс Герстэн, Уладзімір Бокун і Людміла Клінцова. Апошняя, як ужо згадвалася, стала і рэжысёрам, Уладзімір Бокун — прадзюсарам і апэратарам, Барыс Герстэн з’яўляецца ў кадры з суправаджальным тэкстам.

Цікава таксама заўважыць, што фільм сродкамі паловы неабходнага бюджэту і неабыхавасці закранае тэму, якой павінны апекавацца хутчэй вялікія інстытуцыі са структуры ўлады. Часам гэтая тэма сапраўды з’яўляецца ў парадку дня Мінкульту, але той факт, што Мінскае гета становіцца аб’ектам увагі таксама прыватнай ініцыятывы, пацвярджае адзін з тэзісаў фільма «Зондэргета»: натуральная памяць аб трагедыі жывая.

Ірэна КАЦЯЛОВІЧ

Памяць

Кароткія сустрэчы з Кірай Муратавай

Яна неаднойчы прыежджала ў Беларусь, была госцем фестывалю «Лістапад». Яе фільмы былі адзначаны журы і публікай, але найбольш каштоўнае тое, што ніколі і нікога не пакідалі раўнадушнымі. Хацелася спрачацца, думаць, сустракацца і пытаць, што яна лічыць найкаштоўнейшым у жыцці... Яна і цяпер, пасля свайго сыходу, застаецца запатрабаваным майстрам кіно. У памяць пра рэжысёра Кіру Муратаву ў Музеі беларускага кіно ладзіцца рэтраспектыва фільмаў аднаго з яркіх прадстаўнікоў аўтарскага кіно былой савецкай і постсавецкай прасторы.

Абралі знакавыя работы ад «Кароткіх сустрэч» (1968 года), дзе з’яўляецца сама Кіра Муратава і дзе можна пабачыць Уладзіміра Высоцкага, і «Доўгіх провадаў» (1971 года), якія з цяжкасцямі прыходзілі да гледача ў свой час. Але для цікаўных застаецца яшчэ магчымасць зразумець рэжысёрскі погляд на каханне ў стужцы «Пазнай белы свет». (1978 года), прыслухацца да развагаў на тэмы добра і зла ў стужцы «Перамена наканавання» (1987 г.), пакутаваць ад стрэсу з героямі драмы «Астэнічны сіндром» (1989 г.). Карціны больш позняга перыяду пазначаны аўтарскім стылем: «Захваленні» (1994 г.), «Чэхаўскія матывы» (2002 г.), «Настройшчык» (2004 г.). Дакладна, што прагляд гэтых фільмаў прынясе эстэтычнае задавальненне: гэта мастацтва, якое не старэе, таму што Муратаву ў гэтым свеце найперш цікавілі людзі, менавіта на іх яна імкнулася распаўсюджаць «тэрапеўтычны» эфект у кіно, задавалася пытаннямі, ці можна лекаваць чалавечае грамадства, дзе ўсё ж галоўным пачуццём для ўсіх застаецца любоў. Кіра Муратава умела любіць — і людзей, і мастацтва.

Марыя АСПЕНКА

Фільмы лета

Псіхалагічнае

Фільм «Той, што палае», адзначаны на мінулым Канскім кінафестывалі ўзнагародай асацыяцыі кінапрэсы ФІПРЭСІ. Паўднёвакарэйскі рэжысёр Лі Чхан-дон стварыў экранізацыю апавядання Харукі Муракамі. Але фільм — асобны твор, аўтарская і вельмі мастацкая карціна, з псіхалагічным падыходам да адлюстравання чалавечай рэчаіснасці, дзе шмат што сімвалічна, а шмат што можа быць неадназначна і няпэўна. У плане мастацтва гэта гісторыя пра тое, што добры кінарэжысёр можа зрабіць больш глыбокай гісторыю, прыдуманую пісьменнікам. Ну і, вядома, у гэтай гісторыі ёсць героі, з псіхалагічнымі партрэтамі якіх таксама папрацаваў рэжысёр. Гэта сучасныя маладыя людзі: адзін марыць стаць пісьменнікам, яго каханая дзяўчына шукае кахання і бачыць яго ў зносінах з маладым і багатым аматарам лёгкага жыцця, якому, між іншым, не хапае драмы і ён яе стварае сам. Уласна, у гэтым і асноўная інтрыга. Малады чалавек мае таямніцу: ён падпальвае вясковыя цяпліцы на мяжы з Паўночнай Карэяй. Бяда можа быць недзе побач, але ці можна (і як?) яе прадухіліць і застацца чалавекам? Фільм, які патрабуе ад гледача цягліцасці: у чаканні таго, што нешта павінна здарыцца, правесці дзень дзень больш за дзве гадзіны. Але такая рэчаіснасць: адчуванне паглыблення ў яе дае разуменне таго, што ёсць рэчы, якія немагчыма трымаць пад кантролем, — адна з тэмаў фільма. Як і бездна чалавечай душы, што хавае цёмныя таямніцы, непадуладны розуму і здароваму сэнсу. Фільм ідзе ў ліпені ў беларускім пракаце.

Камедыйнае

Фестывальнае кіно — ў пракаце: цяпер і лепшыя стужкі «Паўночнага ззяння». Для пачатку серыі паказаў абралі ісландскую чорную камедыю «Пад дрэвам» (рэж. Хафштайн Гунар Сігурдсан), сусветная прэм’ера якой адбылася ў 2017 годзе на Венецыйскім кінафестывалі ў конкурснай секцыі «Гарызонты». Сёлета яе ўжо аданілі прыхільнікі беларускага фестывалю «Паўночнае ззянне». Але калі не паспеў, прапусціў? Вось для такіх выпадкаў, як правіла, і арганізоўваецца пракат самых паспяховых фестывальных карцін.

Фільм «Пад дрэвам» — пра гісторыю няпростых адносін, якія ў нейкі момант выходзяць з-пад кантролю і перарастаюць у сапраўдную вайну... Агнэс кідае Атлі і не хоча, каб ён больш бачыўся з іх дачкой. Атлі пераязджае да бацькоў, якія ўцягнутыя ў жорсткую барацьбу з суседзямі з-за дрэва, што кідае цень на суседскі ўчастак. Пакуль Атлі змагаецца за права бачыць сваю дачку, спрэчка з суседзямі ўзмацняецца: маёмасць пашкоджаная, хатнія жывёлы таямніча знікаюць, паўсюль усталёўваюцца камеры відэаназірання і ходзіць чутка, што адзін з суседзяў быў заўважаны з бензапілой... Гісторыя, актуальная як для жыхароў Ісландыі, так і для жыхароў Беларусі.

А для нас паказ фільма адметны яшчэ і тым, што ён будзе дэманстравацца з беларускімі субцітрамі. Паглядзець можна да 2 жніўня ў сталічным кінатэатры Silver Screen Cinemas (ГЦ Dana Mall).

Дакументальнае

Фільм «Хто скраў Бэнксы» распаўядае пра тое, што брытанскі мастак з сусветнай славай і актывіст

Бэнксі стварыў у Палесціне свае работы. Мастакі, уласна, гэтым і займаюцца. Але Бэнксі пакінуў работы на сценах. У тым ліку і не на абы-якой, а не той самай, што працуе як мяжа з Ізраілем. І італьянскі рэжысёр Марка Празерпіа вырашыў прасачыць за ўспрыманням гэтай творчасці. Атрымаўся не толькі фільм, але і публіцыстычны даследчы матэрыял пра ўспрыманне мастацтва, у прыватнасці стрыт-арту. Можа, гэта хуліганства і мастак проста сапсаваў маёмасць? Можа — акт самавыяўлення, але што з гэтага іншым людзям? А калі ўсё ж мастацтва?.. Ці магчыма яго скрасці, што часам здараецца з творами прызнаных майстроў, а потым прадаць недзе ўпотай аматарам і калекцыянерам. Рэжысёр паставіўся да працы як сапраўдны даследчык мастацтва, паглыбіўся ў кантэкст, кантактаваў з асобамі, што маюць дачыненне да мастацкай сферы ў розных краінах. Графіці, стрыт-арт, творы, што з’яўляюцца на вуліцы, вядома, маюць аўтараў. Але каму яны належаць у выніку? Ці разумеюць гэтае мастацтва людзі, якія па вуліцах ходзяць? Ці трэба такое мастацтва зберагаць? Ці становіцца яно больш дарагім з цягам часу? Сучаснае мастацтва — наогул тэма, што выклікае спрэчкі ў грамадстве, асабліва тое, што можа спрацаваць як правакацыя. Нездарма ж рэжысёр дазволіў закадравы тэкст прамаўляць легендзе панк-року Ігі Попу. Гэта для аматараў не проста глядзець кіно пра мастацтва, але і падумаць пра сваё стаўленне да яго. Але і ж і такія асобы ходзяць у кінатэатры.

АРТЫСТКА БАЛЕТА З УСЕЛЮБА

Вераснёвай раніцай Клаўдзія Фёдараўна Калітоўская прачнулася, як заўсёды, з усходам сонца. Сцэна і шматгадовая педагогічная праца ў харэаграфічным вучылішчы прывучылі яе да самадyscyпліны і парадку — хто ж як ні дырэктар павінен быў стаць для выкладчыкаў і навучэнцаў узорам для пераймання?.. Хутка падхапілася і пачала па выпрацаванай гадамі звывчцы рабіць гімнастыку (стройная фігура дзавалала выконваць вельмі складаныя практыкаванні). Пасля ўжо бадзёра прысела за стол, каб выпіць кавы. І толькі цяпер зразумела, што можна было не спяшацца, бо не так даўно яна пакінула працу і цяпер трэба было вучыцца жыць нанова — без мужа, які раней за яе пайшоў з жыцця, без справы, якой яна жыла шмат гадоў, і без любімых вучняў, якія замянілі ёй уласных дзяцей... Намаганнем волі яна прагнала журботныя думкі і вырашыла гэты дзень прысвяціць прыемным успамінам. У руках жанчыны апынуўся шыкоўны стары фотаальбом, з якім яна ўтульна ўладкавалася на канапе.

Клаўдзія Фёдараўна разгарнула альбом і паглыбілася ва ўспаміны. Са старога фотаздымка, зробленага ў майстэрні Г. Блюміна, на яе ўважліва глядзелі вочы любімага бацькі — Фёдара Марцінавіча Калітоўскага, яшчэ маладога, ляснога кандуктара графа О'Рурка з мястэчка Уселюб Наваградскага павета, дзе яна і нарадзілася 12 ліпеня 1911 года. Бацьку праз год перавялі ў Мінск, працаваў ён і ў ваколіцах сталіцы. Там і прайшлі дзіцячыя гады дзяўчынкі. Час быў складаны — Першая сусветная вайна, рэвалюцыя, устаўленне новай улады, але бацька быў добрым спецыялістам, праца заўсёды знаходзілася, так што і брат Яўгеній змог закончыць спачатку гімназію, а потым Пецярбургскую ваенна-медыцынскую акадэмію, а Клаўдзія пайшла вучыцца ў першую мінскую сямігодку і закончыла яе ў 1927 годзе.

Клаўдзія Фёдараўна перагарнула старонку фотаальбома. Вось яна на адным з фотаздымкаў, падчас вучобы ў Дзяржаўнай студыі оперы і балета, куды прыйшла вучыцца ў 1930 г. з харэаграфічнага аддзялення беларускага музычнага тэхнікума, маючы вопыт працы ў танцавальным ансамблі, які выступаў не толькі ў Мінску, але і ў іншых беларускіх гарадах.

Клаўдзія Фёдараўна доўга не магла адарваць вачэй ад фотаздымка, на якім побач з мастацкім кіраўніком студыі, дырыжорам Львёў Гіттарцам, сядзеў яе таленавіты муж — хормайстар і дырыжор Георгій Пятроў. Нашмат старэйшы за дзяўчыну, ён стаў для яе яшчэ і настаўнікам, і дарадцам, і добрым сябрам, якога яна вельмі паважала і якому давярала. Выпускнік Маскоўскай кансерваторыі па класе фартэпіяна з 1910 г. працаваў у Адэскай кансерваторыі і оперным тэатры, у 1911 г. выступаў з канцэртамі ў Берліне, Дрэздэне, Вене. У 1916—1917 гадах яму давялося паслужыць у царскай арміі, а потым паўдзельнічаць у грамадзянскай вайне пад Адэсай і Кіевам у якасці начальніка агітцятніка ў радах Чырвонай Арміі. У 1927 г. ён ужо працаваў у Мінскім музычным тэхнікуме, а ў 1930 годзе стаў адным з арганізатараў Беларускай студыі оперы і балета. Тут і ўзнік саюз двух творцаў, якіх аб'яднала пад сваім крылом Тэрпсіхора, муза грацыі і гармоніі, муза танца. Студыя размяшчалася ў адным пакоі, дзе па чарзе займаліся салісты, хор і балет і тут жа захоўваліся дэкарацыі і касцюмы, якія шлі самі артысты. Танцу студыйцаў навучаў будучы балетмайстар тэатра Леў Крамарэўскі.

Выдатныя педагогі згуртоўвалі вакол сябе таленавітую моладзь і рыхтавалі артыстаў для будучага Дзяржаўнага тэатра оперы і балета, адкрытага 25 мая 1933 года. Так Клаўдзія Калітоўская стала артысткай балета ў тэатры, які спачатку нават не меў свайго памяшкання і ўсе яго спектаклі да 1938 г. праходзілі на сцэне Беларускага драматычнага тэатра. Першай балетнай пастаноўкай, у якой ёй давялося паўдзельнічаць, стаў балет Р. Гліэра «Чырвоны мак», пастаўлены ў 1933 г. Л. Крамарэўскім, дырыжыраваў Георгій Пятроў. Праз год гледачы змаглі ўбачыць балет «Капелія», а ў 1936 годзе — «Канёк-Гарбунок» Ц. Пуні.

Клаўдзія Фёдараўна ўважліва разглядала фотаздымак, дзе сярод удзельнікаў спектакля «Канёк-Гарбунок» у цэнтры побач з балерынай Тамарай Узуновой стаяла яна ў прыгожым сцэнічным убранні. У памяці ўзнікла яркая сцэна з удзелам Цар-дзяўчыны, партыю якой выконвала Аляксандра Нікалаева, выпускніца Ленін-

градскай школы балета. Клаўдзіі было ў каго вучыцца на сцэне, хаця яна і не была салісткаю. Паміж лісткамі альбома ляжала праграма балета «Канёк-Гарбунок», пастаўленага ў тэатры ў пасляваенны час (1949 г.), у якім яна таксама брала ўдзел. Жанчына на імгненне прыкрыла вочы — яе душа танчыла...

Разглядаючы наступныя фотаздымкі, Клаўдзія Фёдараўна расхвалывалася, рука пацягнулася да папярочка «Казбек», што ляжалі на суседнім століку (прывычка з ваенных гадоў), і праз клубы папярочнага дыму нібы праступіў дым цягніка, які ў цяжкім 1937 годзе вёз іх сям'ю з Мінска ў далёкую Алма-Ату. У тым жудасным 1937-м органы НКУС арыштавалі многіх знаёмых дырыжора Георгія Пятрова, пагроза нависла і над ім, сынам палкоўніка царскай арміі, які некалі гастраляваў і падарожнічаў за мяжой (чаго, між іншым, не хаваў у сваіх анкетах). Хутка і ён мог быць аб'яўлены сацыяльна небяспечным элементом, таму прапанову паехаць працаваць у Алма-Ату, дзе нядаўна быў створаны Дзяржаўны аб'яднаны тэатр казахскай і рускай оперы і стваралася балетная труп, успрыняў як выратаванне. Клаўдзія забрала з сабой састарэлых бацькоў. А ўжо праз некалькі гадоў пачнецца вайна, і ў Алма-Аце ў эвакуацыі апынуцца і брат Яўгеній з сям'ёю, і некаторыя беларускія артысты, якім удалося выравацца з палаючага Мінска.

У 1941—1942 гадах у рускай трупе Казахскага тэатра оперы і балета працавала каля 25 беларускіх артыстаў. У гэты час Клаўдзія Калітоўская, якая працягвала выступленні на алма-ацінскай сцэне і адначасова была начальнікам цэха балета і рэпэтытарам, пазнаёмілася з Галінай Уланавай. Выдатная балерына некалькі ваенных гадоў танцавала ў Казахскім тэатры оперы і балета. Георгій Пятроў спачатку працаваў дырыжорам балета і канцэртмайстрам, а з 1939 г. быў прызначаны галоўным хормайстарам і знаходзіўся на гэтай пасадзе да чэрвеня 1945 г. У 1942 г. яму было прысвоена званне заслужанага артыста Казахскай ССР. Давялося, як некалі ў грамадзянскую, выступаць разам з іншымі артыстамі ў прыфрантавой паласе.

Клаўдзія Фёдараўна ўспомніла, як муж веў перапіску з выдатнай спявачкай Ларысай Александровскай, якую ў пачатку 1942 г. вызвалі з Алма-Аты ў Маскву, каб сабраць трупу Беларускага тэатра ў адным месцы, якім стаў горад Горкі. Імкнуўся да сваіх былых калег і дырыжор, але сустрэча гэта адбылася толькі летам 1945 года, калі Георгій Пятроў і Клаўдзія Калітоўская атрымалі запрашэнне вярнуцца на працу ў Мінск.

Позірк жанчыны затрымаўся на двух фотаздымках, зробленых у гэты час. На адным з іх — дырыжор і галоўны хормайстар Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета Георгій Пятроў, на другім — яна, артыстка балета Клаўдзія Калітоўская. Вочы 57-гадовага мужчыны сумна глядзяць у фотааб'екты праз круглыя акуляры, яго шыю прыкрывае звычайны шалік. Ды і яна тут больш нагадвае строгую настаўніцу, чым артыстку. Але галоўнае, што яны вярнуліся ў любімы тэатр. І зноў ён чароўнымі ўзмахамі рукі вядзе за сабой паслухмяны аркестр, а яна кружыцца ў віхуры танцаў у балетах «Арлекінада», «Раймонда», «Дон Кіхот», «Князь-возера», «Доктар Айбаліт», «Канёк-Гарбунок», «Лебядзінае возера» і іншых. 22 разы на месяц яна выходзіць на сцэну. І хай сабе першыя пасляваенныя гады былі поўныя цяжкасцяў (тэатр быў паўразбураны, і спектаклі спачатку ставіліся на сцэне Акруговага Дома афіцэраў, жыць артыстам даводзілася ў пакоях тэатра, які паступова адбудоўваўся, абграватца — «буржуйкамі», а ежу гатаваць на прыму-се пры святле газовак), ніхто не скардзіўся.

У 1949 г. за выдатныя заслугі ў развіцці беларускага мастацтва галоўны хормайстар Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета Георгій Пятроў атрымаў ганаровае званне заслужанага дзеяча мастацтваў БССР і быў ўзнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны». Пазней такое ж званне і ўзнагароду атрымала і Клаўдзія Фёдараўна Калітоўская, якая ў 1951 годзе пакінула балетную сцэну, каб узначаліць Беларускае харэаграфічнае вучылішча.

Клаўдзія Фёдараўна перагарнула апошнія старонкі фотаальбома. На адным з фотаздымкаў — строгая, элегантная гранд-дама са сваімі выхаванцамі. Колькі іх было ў яе за працы дырэктарам вучылішча? Гэта ўсё ж такі 24 гады...

У той час харэаграфічнае вучылішча знаходзілася ў будынку тэатра, выкладчыкам даводзілася праводзіць заняткі тады, калі памяшканні былі свабодныя. Навучанне магло доўжыцца (з перапынкамі) з 8 гадзін раніцы да 9 гадзін вечара. Пад яе кіраўніцтвам працавалі выдатныя выкладчыкі: народная артыстка рэспублікі Аляксандра Нікалаева, з якой некалі танцавалі на адной сцэне (з 1949 да 1969 года яна была мастацкім кіраўніком вучылішча), народная артыстка БССР Ірына Савельева, заслужаная артыстка рэспублікі Ніна Младзінская — выпускніцы Пецярбургскай школы балета, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Аляксандр Калядэнка, Валянціна Дудко, Наталля Нікалаева, Антаніна Саган, Ала Пякарская і іншыя педагогі. Яны працягвалі лепшыя традыцыі прафесара харэаграфіі, народнай артысткі рэспублікі Зінаіды Васільевай, першага мастацкага кіраўніка Беларускага дзяржаўнага вучылішча, якое адкрылася ў 1945 годзе. Іх вучні — Інэса Душкевіч, Людміла Бржазоўская, Юрый Траян, Віктар Саркисян, Волга Лапо, Сяргей Пясцехін і многія іншыя — сталі гонарам беларускага балета.

Клаўдзія Фёдараўна ўспомніла, як уразілі ўсіх прысутных пры паступленні прыжкі Віктара Саркисяна, як даведлася, што, не маючы дапамогі з дому, юнак галадае, і дапамагла, чым змагла, як хвалывалася, калі яшчэ, не скончыўшы вучылішча, вырашыў ажаніцца з выпускніцаю Волгаю Лапо, і як радавалася, калі паведамілі, што таленавіты юнак праз два гады пасля прыходу ў трупу Вялікага тэатра стаў лаўрэатам I Міжнароднага конкурсу артыстаў балета ў Маскве.

Клаўдзія Фёдараўна імкнулася да таго, каб навучэнцы не толькі ўдзельнічалі ў спектаклях тэатра, але маглі ўбачыць усе пастаноўкі, якія ішлі на сцэне, хаця б стоячы за кулісамі, і гэта было добрай школай для будучых артыстаў. Яна давярала спецыялістам, з якімі працавала, падтрымлівала іх як магла; заўважыўшы педагогічныя здольнасці ў Н. Нікалаевай, адправіла яе на двухгадовую стажыроўку ў Маскву, адкуль дзяўчына вярнулася выкладчыкам класічнага танца. Ёй пашанцавала з мастацкімі кіраўнікамі, якімі ў розны час працавалі А. Нікалаева, А. Калядэнка, І. Савельева. Яны стваралі надзейны тыл і давалі магчымасць без лішніх праблем вырашаць арганізацыйныя і гаспадарчыя пытанні, якіх у кіраўніка заўсёды шмат. Вучні пабойваліся яе, але любілі, таму што ў складаных сітуацыях яна становілася на іх бок. Успомніла выпадак, калі таленавіты хлопчы прапусціў ўрокі (апраўдваўся, што не па спецыяльнасці). Вырашаючы іх лёс, сказала, што яны павінны быць не толькі артыстамі, але і цікавымі людзьмі, і абмежавалася вымоваю. А вось калі здарыўся аднойчы непрыемны выпадак крадзяжу, вінаваты быў адлічаны адразу.

Спачатку (пакуль не атрымала кватэру) яна з раніцы да вечара знаходзілася ў тэатры — жыла там жа ў адным з пакояў, так што з дому трапляла адразу на сцэну, а з балетнай залы ішла на спектакль. Яна так любіла дзяцей, перажывала за іх, ведала ўсіх сваіх падапечных — хто як вучыцца і хто чым жыве. Яна прысутнічала на ўсіх экзаменах па спецыяльнасці і радалася поспехам таленавітых навучэнцаў, разам з мастацкім кіраўніком суправаджала будучых артыстаў балета на ўсесаюзныя агляды харэаграфічных вучылішчаў і магла на ўласныя вочы бачыць, як расце іх прафесійны ўзровень. А як прыемна было атрымаць падзяку Міністэрства культуры СССР за паспяховае выступленне вучня ў Усесаюзным аглядзе ў Маскве! Успомніла дакументальны фільм «Душой выкананы палёт», зняты ў 1958 годзе, дзе стваральнікі паспрабавалі данесці да гледача сакрэт зачаравання мастацтвам балета. Не засталася незаўважаным кінематаграфістамі і выступленне вучняў Беларускага харэаграфічнага вучылішча. За заслугі ў справе развіцця балетнага харэаграфічнага мастацтва яна атрымала грамату Вярхоўнага Савета БССР і была ўзнагароджана ордэнам «Знак Пашаны». У 1967 годзе ёй прысвоілі ганаровае званне заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

Клаўдзія Фёдараўна закрыла фотаальбом і ўздрыгнула ад тэлефоннага звонка. Званіў малады беларускі мастак Віктар Яўсееў, якому Саюз мастакоў даручыў напісаць яе партрэт...

Партрэт Клаўдзіі Калітоўскай упрыгожвае сёння экспазіцыю музея Беларускага харэаграфічнага каледжа. Клаўдзія Фёдараўна адышла ў вечнасць у 2004 годзе. Больш за 20 гадоў аддала выхаванню напалніцкай Тэрпсіхоры, і былыя выпускнікі ўспамінаюць той час як залатую эру, якая дала мастацтва цэлую плеяду бліскучых майстроў балетнай сцэны.

Святлана КОШУР

К. Калітоўская. Каля 1950 г.

АДКРЫТАЯ КЛАСІКА

Калісьці Марына Цвятаева жадала жыць на вуліцы — так лепей чуваць музыку. Сёлета ў жыхароў сталіцы з'явілася ажно сем шанцаў наблізіцца да мары паэтэсы: кожную суботу па вечарах з 14 ліпеня па 25 жніўня ў межах фестывалю «Класіка ля Ратушы з velcom» пад адкрытым небам Мінска будзе гучаць бессмяротнае мастацтва.

Упершыню фестываль адбыўся ў 2015 годзе. Час змяняў колькасць — канцэртаў, глядачоў, дырыжораў. Час не змяняў галоўнага — якасць твораў. Сёння, як і чатыры гады назад, галоўнай на фестывалі застаецца яе вялікасць класіка. Такое строгае і такое схільнае да эксперыментаў мастацтва знаходзіць сяброў і сярод крытыкаў, і ў кампаніях сотавай сувязі.

Праграму новага сезона арганізатары пачалі складаць яшчэ ў снежні. Дырэктар дзяржстанова «Мінскканцэрт» Андрэй Мікуцэвіч падкрэслівае:

«Сем дзён праекта дазваляюць прадставіць музыку розных эпох — ад барока да сучаснасці. Кіраўнікі музычных калектываў падтрымліваюць нашу задуму. Акрамя таго, будзе шмат музыкі, якую ў шырокіх колах нават і не чулі». Інтрыга — гэта ўжо, лічыце, традыцыя фестывалю.

Пачнецца «Класіка ля Ратушы з velcom» таксама традыцыйна — па лёгкім узмаху рукі маэстра Аляксандра Анісімава. На канцэрце-адкрыцці ў выкананні Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі прагучыць «Любімая класіка — любімаму гораду». Справу аркестрантаў працягнуць артысты Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра з праграмай «Чароўны свет аперэты».

Не забывацца на сяброў — і гэта добрая традыцыя. Аматыры фестывалю змогуць пачуць знаёмых з мінулых сезонаў музыкантаў: лаўрэата міжнародных конкурсаў скрыпачоў Паўла Бацяна, музычную капэлу «Санорус» пад кіраўніцтвам Аляксандра Хумалы. А тым, каму ў мінулым годзе запомнілася выступленне канцэртнага духавога аркестра «Няміга», сёлета

будзе цікава паслухаць ігру ўлюбёных выканаўцаў разам з навучэнцамі гімназіі-каледжа пры БДАМ. «У дзіцяці ўсё заўсёды атрымліваецца адмыслова. Мы самі вельмі чакаем гэтага выступу і хвалюемся», — кажа А. Мікуцэвіч.

«Класіка ля ратушы» вучыць вяртацца. На сцэну. На плошчу. На Радзіму. Шапэн

казаў, што музыка не мае айчыны, бо айчына музыкі — увесь Сусвет. Але і сам творца, і яго паслядоўнікі даказваюць, што ў бізмэжнай прасторы ёсць такі мясціны, дзе сэрца б'ецца крыху хутчэй.

Адзін з самых чаканых гасцей фестывалю — Цімур Сергяня. Піаніст, дырыжор, прафесар Вышэйшай школы мастацтваў Каралеўскай кансерваторыі Гента. З 2005 года майстар жыве ў Бельгіі. Але кожны год выбірае творы, даты і прыязджае ў горад, што памятае яго маленькім чатырохгадовым хлопчыкам на вялікай сцэне. Мінск, ну, скажы, што памятаеш!..

«Класіка ля ратушы» даўно мае добрую звычку запрашаць выканаўцаў з-за мяжы. Але сёлетні сезон тым і ўнікальны, што артысты прыедуць не на гастролі, а дадому. Людміла Гарбуза, Настасся Карызна — для бельгійцаў і французаў гэтыя імёны гавораць пра скрыпку і поспех. А яшчэ пра Беларусь. Таму за надвор'е перажываць не варта — сустрэча абяцае цяпло.

Памятаеце, як нам са школы казалі:

«Канец павінен быць яркі». Вось арганізатары «Класіка ля Ратушы з velcom» дакладна памятаюць. На заключным канцэрце сезона сыграе Прэзідэнцкі аркестр Рэспублікі Беларусь. Яркая? А праграма «Класіка сустракае рок» — ярка? Куды ж болей! Многія асобы высокага мастацтва расказвалі, што любоў да

музыкі спасцігала менавіта праз рок. Ды і сам рок лічыцца ці не самым складаным кірункам музыкі. Пасля віртуознай класікі, зразумела. Таму кропка класічных вечароў будзе і яркай, і гучнай, і лагічнай. Начальнік упраўлення маркетынговых камунікацый velcom Алена Бычкова адзначае: «Класічная музыка — наша культурная спадчына, аснова асноў. З сучаснымі падыходамі класіка гучыць зусім па-іншаму, але ні ў якім разе не губляе сваёй значнасці...»

Як і ў мінулыя гады, будзе вольны ўваход. Будзе вольнае паветра. Будзе вольная прастора разважанняў для ўсіх — для стараных майстроў, гарэзлівых дзяцей, строгіх крытыкаў, рамантычных падлеткаў, цікаўных журналістаў, (не)выпадковых мінакоў. Стомленых. Узбуджаных. Здзіўленых. Будзе шматталоссе. Будзе паразуменне. Бо ўсё ж Генры Лангфела меў рацыю: музыка — гэта сапраўды ўніверсальная мова чалавецтва.

Марыя СТРАХ

ВыДАТна

Будучая і сапраўдная

Як сцвярджаецца зорка Маргарыты Ляўчук?

Радасная навіна прыйшла з Італіі. Маладая спявачка з Беларусі Маргарыта Ляўчук атрымала другую прэмію ў VIII Міжнародным конкурсе класічнай музыкі «FUTURE STARS — 2018» у горадзе Пезара.

Маргарыта Ляўчук нарадзілася ў 1990 годзе на Брэстчыне. Музыкай займаецца з пяці гадоў. Скончыўшы Брэсцкі музычны каледж, у 2009 годзе паступіла ў Беларускую дзяржаўную акадэмію музыкі на аддзяленне оперных салістаў у клас Людмілы Шчарбакавай. З 2016 года — салістка Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь. Спявачка з'яўляецца фіналісткай міжнароднага конкурсу імя Станіслава Манюшкі, міжнароднага конкурсу маладых оперных спевакоў «Klaudia Taev» у Эстоніі. Шырокую вядомасць Ляўчук атрымала пасля ўдзелу ў расійскім тэлешоу «Вялікая опера». Але прыхільнікі беларускага опернага тэатра маглі ацаніць Маргарыту на сцэне нашага тэатра ў шэрагу спектакляў: немагчыма было не звярнуць увагу на маладую артыстку з яркім сапраўным і прывабнай знешнасцю. Яшчэ артыстка кранае шчырасцю: відавочна, што ёй вельмі падабаецца справа, з якой яна звязвае свой лёс.

Марыя СТРАХ

Полацк. Сафія. Арган

Тут заўсёды сезон: Полацк летам цудоўны і прыцягальны. А калі глядзець з другога берага на Сафійскі сабор, што ўзвышаецца сярод зеляніны, то само сабою прыходзіць рашэнне: завітаць, каб застылая ў камені музыка гэтага старажытнага храма ўзмацнілася гучаннем аргана. Нездарма Сафійскі сабор Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка лічыцца адной з лепшых канцэртных залаў Еўропы.

Старажытнасць у спалучэнні з цудоўнай акустыкай ствараюць выдатны фон для арганых канцэртаў. А полацкі арган гучыць і летам, што асабліва парадзе зацікаўленых вандрунікаў, якія могуць сумясціць карыснае з прыемным: і экскурсію наведваць, і музыку паслухаць. Увесь ліпень у нядзелю а 15-й гадзіне тут непаўторныя хвіліны хараства ствараюць салісткі канцэртнай залы Сафійскага сабора Нэля Баравік і Ксенія Пагарэлая, у якой наперадзе яшчэ тры канцэрты. Цудоўная магчымасць паслухаць арганістку, якая сыграла некалі ў знакамітым Саборы Парыжскай Божай маці, але лепей за іншых музыкантаў яна паразумелася з інструментам, што знаходзіцца ў Сафійскім саборы Полацка: яна тытулярны арганіст гэтай канцэртнай залы і наогул адзін з самых знакамітых арганістаў Беларусі, у творчай скаронцы якой нават альбомы з запісамі Букстэхудэ, Баха, Ліста, Баэльмана і іншых кампазітараў. Не абмінае ўвагай і творы беларускіх кампазітараў, у тым ліку і сучасных. Паслухаць шэдэўры арганнай музыкі — яшчэ адна нагода, каб наведаць горад з багатай гісторыяй.

Лета. Вечар. Горад

Гасцёўня Таццяны Старчанкі прапануе новы цыкл у Верхнім горадзе

Музыкі тут шмат: вулічныя выступленні і на сцэне для вялікай аўдыторыі. Але калі, шпацыруючы па вуліцах Верхняга горада, нехта адчуе, што трэба застацца сам-насам і ціха падумаць-памарыць, то такая магчымасць ёсць. Цыкл канцэртаў «Летнія музычныя вечары ў Верхнім горадзе» заснаваны дзеля таго, каб у тых, хто хоча збегчы ад гарадской мітусні ў астмасферу засяроджанасці і мастацтва, была такая магчымасць.

Горад — заўсёды сумяшчэнне розных рытмаў і тэм. І асабліва гэта адчуваецца летам. Таму «Музычная гасцёўня Таццяны Старчанкі» з пераходам у «летні фармат» існавання арыентуецца менавіта на стварэнне асаблівай атмасферы, якая была б сугучная старому месцу. Але тут прапануюць слухаць музыку ў канцэртнай зале.

Сёлета аўтарка і вядучая праекта піяністка Таццяна Старчанка прадугледзела ў адмысловым летнім цыкле тры розныя канцэрты. Падчас першага — чэрвеньскага — адбылася сустрэча з «Класік-джаз-трыа» і адмысловай інтэрпрэтацый твораў класічных кампазітараў (Баха, Чайкоўскага, Вівальдзі, П'яцолы і інш.). Гасцем другога канцэрта, што адбыўся на гэтым тыдні, стаў саліст Вялікага тэатра Беларусі, лаўрэат міжнародных конкурсаў тэнор Аляксандр Міхнюк. Але не оперныя партыі ён падрыхтаваў для сольнага выступлення, а раманы ды народныя песні. Наступная сустрэча ў канцэртнай зале «Верхні горад» адбудзецца 21 жніўня — з заснавальніцай цыкла піяністкай Таццянай Старчанкай, якая рыхтуе для выканання творы Моцарта і Шуберта.

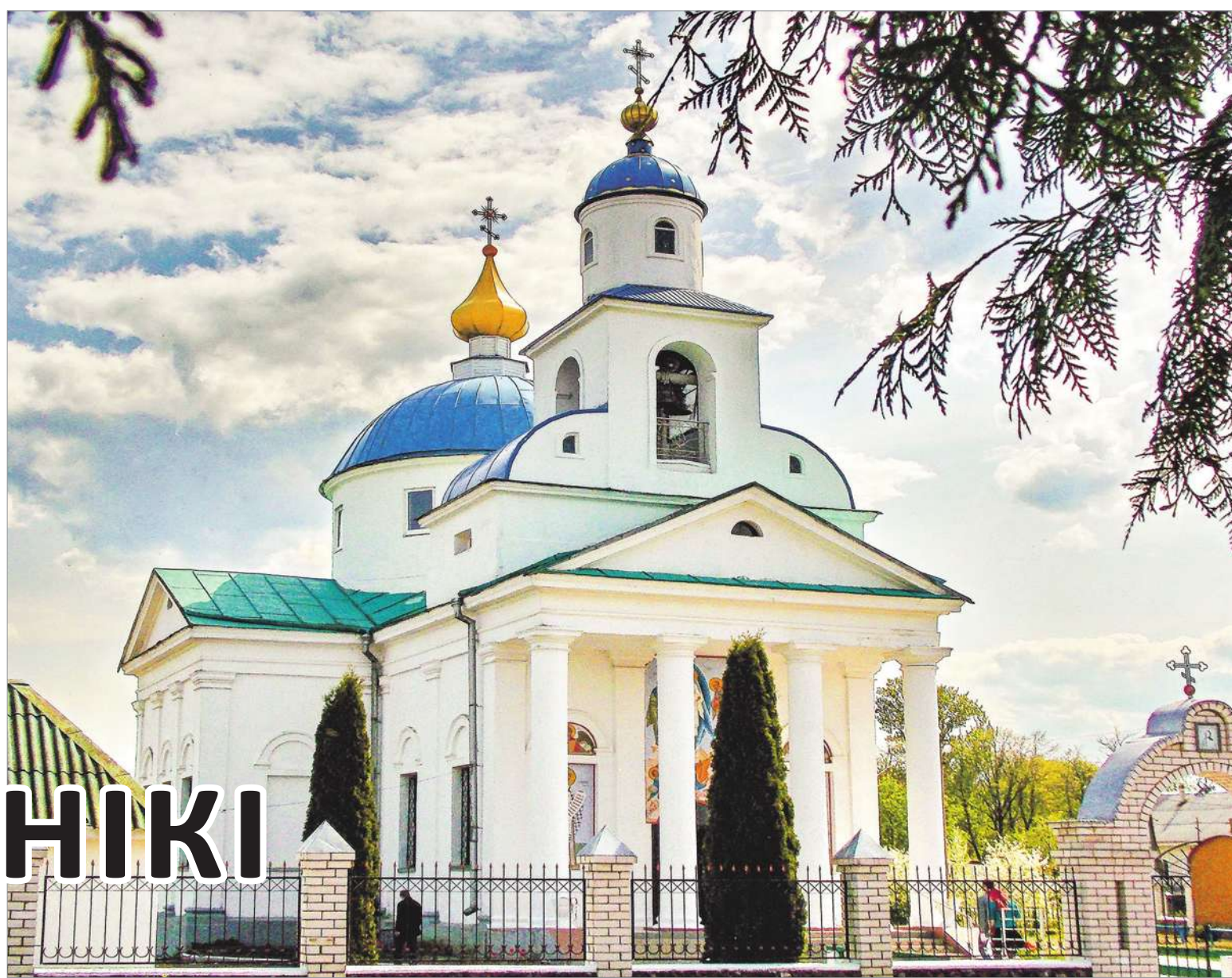

Марыя АСПЕНКА

Сілуэты Спадчыны

Аўтарскі праект
Уладзіміра Цвіркі

ЧАШНІКІ

Спаса-Праабражэнская царква.

Тры ракі збягаюць пад сцены гэтага горада. З поўдня імкнуцца сюды невялікія рэчкі Усвейка і Лукомка, з поўначы — больш паўнаводная Ула. Рэк вялікіх і малых неверагодная колькасць на абшарах нашай бацькаўшчыны. Але тут, у ваколіцах Чашнікаў, ёсць цікавая асаблівасць: рэкі сустракаюцца. Пра гэта нават захавалася легенда.

...У тыя часы, калі продкі нашы засялялі зямлю яшчэ плямёнамі, жылі тут непалёк адна ад адной тры абшчыны. У кожнай з іх захавальніцай свяшчэннага агню, старэйшай жрыцай, была жанчына — вайдалотка. І вось аднойчы сустрэліся яны на месцы, дзе цяпер стаіць горад. Каб вырашыць, хто мацнейшы ў варажбе ды валоданні рознымі сіламі прыроды. Колькі іх спаборніцтва доўжылася, сказаць цяжка, але ўрэшце перарасло ў простую славесную спрэчку, ды такую, што да бойкі недалёка. Пачуў гэты лямант бог Пярун, які толькі-толькі лёг адпачыць. Варочаецца, заснуць не можа — сварку жаночую ажно ў нябесных пакоях чуваць. Раззлаваўся і пераўтварыў вайдалотак у рэкі: шум вады не раздражняе, а супакойвае. Але жанчыны працягвалі спрачацца. Магчыма, толькі самая разумная з іх, Ула, павярнула свае воды прэч ад гаварлівых суседак...

І сапраўды, сустрэўшыся пад Чашнікамі з Усвейкай ды Лукомкай, рака Ула рэзка паварочвае назад і бяжыць у той бок, адкуль толькі што прыбегла. Згодна са старажытнай легендай.

А вось што кажуць пісьмовыя сведкі мінулага. У пачатку XVI стагоддзя горад Чашнікі быў адным з найбуйнейшых у Полацкім ваяводстве Вялікага Княства Літоўскага. Гэта значыць, што да яго ўзросту смела можна дадаць яшчэ стагоддзі два. Валодалі гэтымі землямі такія вядомыя роды ВКЛ, як Лукомскія, Радзівілы, Кішкі, Друцкія, Саколінскія, Сапегі, Слушкі ды іншыя. У сярэдзіне XVI стагоддзя падмаюцца магутныя сцены драўлянага замка. Прыкладна ў 1708 годзе ён быў спалены войскамі Пятра I. Паміж Чашнікамі і паселішчам Іванск, на берагах ракі Улы, у 1564 годзе адбылася знакамітая бітва. Войскі ВКЛ пад кіраўніцтвам вялікага гетмана Мікалая Радзівіла (Рудага) ўшчэнт разбілі дваццацічатырохтысячную армію масквітаў. А ў 1567

годзе гетман Раман Сангушка перамог войска татарцаў, а затым і рускае войска, якое разам з татарамі вяло спусташальныя набегі на паселішчы і гарады нашай дзяржавы.

На месцы драўлянага абаронцы горада — Чашніцкага замка — у 1664 годзе на сродкі Слушкаў збудавалі дамініканскі кляштар з велічным касцёлам. У 50-я гады XX стагоддзя ўсе пабудовы гэтага комплексу ўзарвалі, а праз некалькі гадоў знеслі.

З 1785 года ў мястэчку існавала каменная Праабражэнская царква. Як выглядаў горад з такімі архітэктурнымі дамінантамі, можна ўбачыць на некалькіх малюнках мастака Напалеона Орды. Яго работы датуюцца 1876 годам. Гэта тое, што не захавалася, а вось Чашніцкі канал, які быў пракладзены ў 1805 годзе, захаваўся ў сваіх берагах. Кажуць, што калісьці гэта было ўлюбёнае месца шпацыраў гарадскога людю, які не толькі бавіў час, гуляючы каля бярозавых прысадаў канала, але мог паглядзець, як працуе некалькі вадзяных шлюзаў, прапускаючы па канале невялікія гандлёвыя караблі-стругі, якія тут жа ў горадзе, у майстэрнях пры прыстанях, і будавалі.

Упрыгожвае горад забудова, якая захавалася з XIX стагоддзя, хаця гандлёвыя рады былі трохі сапсаваныя перабудовай. Тут вылучаецца дом купца Гурэвіча. І, вядома, цагляная Праабражэнская царква, пабудаваная ў стылі класіцызму ў 1845 годзе. Але існуе яшчэ адно меркаванне, згодна з якім гэты культурны будынак узвялі значна раней, у 1785 годзе, а пасля паўстання пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага ў 1865 годзе, перабудавалі. Нават у наш час званіца над памяшканнем трапезнай змяніла свой выгляд, памеры і купал. Самы выразны элемент царквы — вынасны порцік з класічным франтонам на чатырох калонах. Ён, безумоўна, не толькі ўпрыгожвае фасад святыні, але надае ўрачыстасці і ўзнёсласці ўсёй царкве.

Чаму горад носіць такую назву? Ёсць розныя меркаванні. Вось адно з іх. Недзе ў самым пачатку XV стагоддзя пры двары вялікіх князёў літоўскіх мелася такая пасада — чашнік. У яго абавязкі ўваходзіла наліваць розныя напоі ў посуд, які ў сваю чаргу падносіў да гаспадара падчашы. Пры двары вялікага князя Аляксандра чашнікаў было некалькі. Нават у паведах неслі службу павятовыя чашнікі. Праз некаторы час пасада стала намінальнай. На падставе гэтага гістарычнага факта можна меркаваць, што, магчыма, у свой час гэтым паселішчам валодаў чашнік вялікага князя.

Развітваюся з Чашнікамі з добрымі пачуццямі. Але ў Віцебскую вобласць з задавальненнем яшчэ не раз вярнуся.

Выходзіць з 1932 года

ЛМ Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзіёмава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@vviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.vviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага
рэдактара — 292-43-03

адказы сакратар — 292-20-51
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
аддзел прозы і паэзіі — 292-56-53
аддзел мастацтва — 292-20-51
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Нумар падпісаны ў друк
12.07.2018 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 1303

**Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства**
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013

Заказ — 2585
Д123456789101112
М123456789101112
Рукапісы прымаюцца толькі
ў электронным выглядзе,
не вяртаюцца,
і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў
публікацый.